

Gebiedsvisie
Polder Westzaan
Fase 2: ontwerp en dialoog

colofon

24 maart 2022

Opdrachtgevers

Gemeente Zaanstad
Sector Stedelijke Ontwikkeling
Stadhuisplein 100
1506 MZ Zaandam

Provincie Noord-Holland
Houtplein 33
2012 DE Haarlem

Opdrachtnemers

Circular Landscapes
2e Daalsedijk 6a
3551 EJ Utrecht

Vista Landschapsarchitecten
Nieuwendammerkade 28C-10
1022 AB Amsterdam

Frank van Berkum
2e Daalsedijk 6a
3551 EJ Utrecht

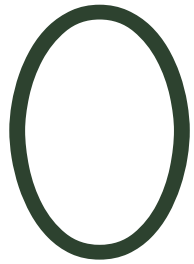

Gebiedsvisie

Polder Westzaan

Fase 2: ontwerp en dialoog

Index

SAMENVATTING	6
1. INLEIDING	11
2. WATER	21
3. NATUUR	29
4. LANDBOUW	45
5. RECREATIE	51
6. VERVOLGSTAPPEN	61
Bijlage 1: brakke verlandingsreeks in een onderbemaling	68
Bijlage 2: weidevogeltellingen Polder Westzaan	72

Afbeelding 1. Lindorp Westzaan met graslanden en rietlanden (Vliegerfoto Tom Kisjes)

SAMENVATTING

De Gebiedsvisie Polder Westzaan is het resultaat van een intensief proces met de boeren en gebiedspartijen, dat alles bij elkaar een goed jaar heeft geduurd. Het document is in gezamenlijkheid opgesteld door een werkgroep waarin alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd. De gebiedsvisie geeft de richting aan waarin Polder Westzaan zich zal gaan ontwikkelen. De werkgroep heeft dit inhoud gegeven in de vorm van vier nauw met elkaar samenhangende strategische keuzen voor water, natuur, landbouw en recreatie. De planhorizon is het jaar 2040. In het komende jaar gaan we een Uitvoeringsprogramma Polder Westzaan opstellen waarin nadere afspraken worden gemaakt over de uitwerking en concretisering van de keuzen. Er komt veel op het gebied af. Polder Westzaan moet aan veel eisen tegelijkertijd voldoen. Het is grotendeels Natura 2000 gebied en onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Het eeuwenoude cultuurlandschap is mede ook gevormd door de boeren die er hun brood verdienen. Aan de rand van het gebied wonen 160.000 Zaankanters, die er graag vertoeven.

Water

De koers is om het hoofdwatersysteem van Polder Westzaan integraal te verbrakken door water in te laten vanuit het Noordzeekanaal. Verbrakken is noodzakelijk voor een duurzame instandhouding van unieke brakke vegetaties die van oudsher in Polder Westzaan voorkomen, maar nu bijna verdwenen zijn. Dit is een harde eis die voortvloeit uit Natura 2000. De boeren hebben geen belang bij verbrakking. Daarom nemen we de tijd om in samenwerking en dialoog met de boeren een realistisch uitvoeringsplan te maken. Daarbij kijken we ook naar de individuele en/of collectieve wensen en behoeften ten aanzien van de agrarische bedrijfsvoering in relatie tot verbrakking. Uitgangspunten zijn: geen schade, als die niet voorkomen kan worden een passende vergoeding, en waar mogelijk faciliteren en stimuleren van de agrarische bedrijfsvoering en verbreding daarvan.

Natuur

In Polder Westzaan staat voorop: een gedegen en adequaat beheer van Natura 2000-waarden. Dit beheer is beschreven in het Beheerplan Natura 2000 Polder Westzaan 2016-2022. De

verbrakking van het watersysteem is een vereiste om te kunnen voldoen aan de instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen brakke ruigten en zomen (Natura 2000). In het Guisveld en het overgangsgedebied Euverenweg en De Lus (omgelegde Guisweg) zal het accent liggen op de veenmosrietlanden en veenheiden. Dit zijn eveneens belangrijke Natura 2000 habitats, die ook in het Westzijderveld en de Reef voorkomen. Indirect zijn de veenmosrietlanden en veenheiden ook afhankelijk van brak water omdat deze 'successiestadia' verjongd moeten worden. Brak water creëert daarvoor een veel betere uitgangssituatie. Hiervoor wordt gericht gekeken naar verlanding via inundatie of geleidelijke peilopzetting in onderbemalingen als experiment c.q. pilots in alle deelgebieden van Polder Westzaan. Goede weidevogelgebieden die in het Guisveld aanwezig zijn worden uiteraard gespaard. Zo ontstaat een aantrekkelijk en gevarieerd landschap. In het Westzijderveld en De Reef streven we naar een grote weidevogelkern met hoge aantallen broedparen, die wordt beheerd door een goede samenwerking tussen de boeren onderling, de particuliere natuurorganisaties en Staatsbosbeheer.

Toekomstbestendige landbouw

De landbouw is een belangrijke factor in het levende cultuurlandschap van Polder Westzaan. De boeren vertegenwoordigen belangrijke waarden: de productie van veilig voedsel en beheer van landschap met koeien en weidevogels. Naar de aard van het veengebied en de vele natuurbestemmingen is 'boeren met de natuur' het credo. Gezien de unieke cultuurhistorische kwaliteiten van het landschap, de rijke aanwezigheid van natuur en water, en niet in de laatste plaats de nabijheid van de stedelijke omgeving, is verbreding van de bedrijfsvoering kansrijk. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan zorg, overnachtingen bij de boer, verkoop van streekproducten en weidevogelexcursies. Het streven is om hiervoor via de uitvoeringsagenda indien nodig en in het belang van het behoud van het landschap en de natuur ruimere planologische voorwaarden te creëren.

Recreatie

Polder Westzaan is rijk met de nog beleefbare cultuurhistorie. Het prachtige en afwisselende en open landschap is een aantrekkelijk uitloophet gebied in Zaanstad, maar ook breder beschouwd

in de Metropoolregio Amsterdam. De kwetsbare natuur en de slappe veenbodem maken het gebied echter ook beperkt toegankelijk. De koers is om de belevingsmogelijkheden van het landschap te versterken, maar wel rekening houdende met de kwetsbaarheden en draagkracht van het landschap. De volledig functionerende papiermolen de Schoolmeester (1692) brengt je terug in de zeventiende eeuw. We willen dat dit het kloppende historische en educatieve hart van Polder Westzaan gaat worden. We zorgen voor wandelrondjes rondom het Guisveld, Westzijderveld en de Reef en een goede bereikbaarheid vanuit de 'NS Buitenpoorten Wormerveer, Zaanse Schans en Zaandam' en vanuit het molenpark Held Joshua. Het waterstelsel biedt ruimte voor bijzonder vaartochten. Maar wel graag met elektrische boten. Recreëren bij de boer is een belangrijke troef. Op het erf beleef je de landelijke sfeer optimaal. Kortom: Polder Westzaan biedt een authentieke beleving van een oer-Hollands landschap.

Polderpact Westzaan

Met het gebiedsproces neemt Polder Westzaan de regie in eigen hand. Doel is om de opgaven

die op het gebied af komen met elkaar en in onderlinge samenhang op te lossen, met de gebiedsvisie als een sterke propositie. De partijen continueren de samenwerking en willen daarvoor op korte termijn een Polderpact sluiten.

Het landschapsbeeld in 2040

Als de intenties werkelijkheid worden, wordt het prachtige landschap van Westzaan nog veel mooier en unieker. Als gevolg van de verbraking zullen de oevers van het water in het voorjaar weer wit kleuren van het echt lepelblad. Als we erin slagen om goede afspraken te maken over het weidevogels zal de populatie Grutto's, ons nationale weidevogel icoon weer sterker worden. De boeren spelen daarbij een belangrijke rol. De landbouw wordt toekomstbestendig door 'boeren met de natuur' en verbreding. Interessant is het verder uit te werken onderdeel verlanding en in het uitvoeringsprogramma. Hier liggen grote kansen voor innovatie en herstel van het veenareaal. Dat kan Polder Westzaan op de kaart zetten als een sleutelgebied voor het klimaatbestendig maken van Nederland.

Afbeelding 2. Molen het Prinsenhof en Westzaan (Vliegerfoto Tom Kisjes)

1

Inleiding

Voor u ligt het eerste concept van de Gebiedsvisie Polder Westzaan 2040. Dit is een tussenproduct op weg naar een definitieve gebiedsvisie met uitvoeringsagenda, en een belangrijke tussenstap in het gezamenlijke gebiedsproces. De uitgangspunten en kaders voor dit proces zijn vastgelegd in de rapportage van fase 1 uit oktober 2021. Deze uitgangspunten en kaders zijn een integraal onderdeel van de gebiedsvisie. Voor nu wordt volstaan met een korte samenvatting. Voorliggende rapportage van fase 2 schetst het toekomstperspectief op hoofdlijnen en gaat in op achterliggende ruimtelijke keuzen en overwegingen. Daarnaast bevat het een doorkijk naar organisatie, financiering en mogelijke uitvoeringsprojecten.

Proces mei 2021 tot en met maart 2022

Het gebiedsproces kenmerkte zich door een intensieve betrokkenheid van organisaties, ondernemers en burgers. Zij allen hebben mogelijkheden gekregen en ook gebruikt om inbreng te leveren (informatie, meningen, ideeën) en zo bijgedragen aan de ontwikkeling van de gebiedsvisie. Het besef is gegroeid dat de genoemde betrokkenen en organisaties elkaar nodig hebben om tot integrale oplossingen te komen en er is bij alle partijen een duidelijke wil om daaraan mee te werken.

Inventarisatie (mei – september)

In de periode mei – juni 2021 zijn in de werkgroep (provincie, gemeente, HHNK, SBB, Platform Zaanse Veenweidegebieden, PPP-Agro Advies en ontwerpteam) de behoeften vanuit deze verschillende organisaties geïnventariseerd: wat zijn voor ieder van hen de belangrijke onderwerpen als het gaat om Polder Westzaan? Ook zijn de uitgangspunten voor de Gebiedsvisie en de wettelijke kaders op een rij gezet. Daarnaast zijn in deze periode individuele gesprekken gevoerd met diverse betrokkenen: boeren, deelnemers aan de werkgroep, en bewoners en vertegenwoordigers in het gebied.

Ook zijn een gebiedsatelier en inloopavonden georganiseerd. Deze werden goed bezocht en verliepen in goede sfeer. Deelnemers waren erg betrokken. Er was soms ook scepsis hoorbaar over wat de uitkomst van het gebiedsproces zou zijn. Er werd steun geuit voor de boeren, en vanuit het verleden bleek er nogal wat kritiek op de rol van overheden. Er werden zorgen geuit over het beheer en verder is extra aandacht gevraagd voor sport- en beroepsvisiers, hobbyboeren, specifieke diergroepen (vleermuizen), vaaroverlast en educatie.

De resultaten hebben hun plek gekregen in de 1e rapportage: 'Gebiedsvisie Polder Westzaan: fase 1, verkenning (september

2021)'. Daarin zijn ook vier ambities geformuleerd. Die vormen de 'kapstok' voor de verdere ontwikkeling van de visie.

Verdieping en 1^e integratie (september – januari)

In de periode september – november zijn vervolgens inhoudelijke verdiepingssessies gehouden. Dit mede op basis van het advies van de klankbordgroep. De thema's waren: verbraking, bodemdaling en waterberging, natuurbeheer, toekomstbestendige landbouw en organisatie en financiering.

De bijeenkomsten en verdiepingssessies hebben in november/december geleid tot een eerste integratie van de verschillende invalshoeken. Die (poging) bleek nog niet toereikend. Er bleek meer verdieping en afstemming nodig. Daarnaast werd in deze fase eens te meer duidelijk, dat het ontwikkelen van een gebiedsvisie, naast een inhoudelijk proces, ook een sociaal-emotioneel proces is. De corona-maatregelen beperkten daarbij de mogelijkheden van fysiek samenkomen.

Dialogo en 2e integratie (januari – maart)

Toch is er een weg gevonden om inhoudelijk én als betrokken mensen een dialoog te voeren. In een intensieve afwisseling van bilaterale gesprekken en werkgroep en klankbordgroep.

Een 2e gebiedsatelier was in die periode door corona niet mogelijk. In plaats daarvan zijn met deelnemers aan het 1e gebiedsatelier met kleinere groepen vervolggelassen gevoerd. Daarin is de inhoudelijke voortgang van de gebiedsvisie gedeeld en besproken of dit in voldoende mate overeenstemde met de ideeën en inzichten van de betrokkenen.

De klankbordgroep had van oorsprong een adviserende rol. In de beginmaanden van 2022 heeft zich die rol gaandeweg ontwikkeld richting – gewenste bestuurlijke - instemming met de richting van de visie. De werkgroep

heeft in deze fase actiever bijgedragen aan het schrijven van de rapportage.

De boeren in Polder Westzaan nemen een bijzondere positie in. Van alle betrokkenen in het gebied zullen zij de consequenties van ontwikkelingen in het gebied het meest direct 'aan den lijve' ervaren. Via individuele gesprekken en twee informele bijeenkomsten is het contact met de zeven hoofdberoepsboeren in Polder Westzaan geïntensiveerd. Dit in samenwerking met PPP-Agro Advies. Bij de meeste boeren bleek er bereidheid te zijn om verder te praten en samen te zoeken naar 'maatwerkoplossingen' in de sfeer van 'boeren met de natuur', met weidevogelbeheer, gebaseerd op een solide verdienmodel. Er zijn diverse aanknopingspunten voor het beheer benoemd en die vormen ook de basis voor vervolggelassen. Ook Staatsbosbeheer en het Platform Zaanse Veenweidegebieden worden bij die discussie betrokken.

Een derde gezamenlijke bijeenkomst werd georganiseerd in februari. Daarin stonden centraal: de waarde en betekenis van de landbouw voor het gebied, het onderwerp verbraking en de samenhang van het agrarisch bedrijf en de natuurdoelstellingen. Onderliggende bedoeling was werken aan een basis van vertrouwen om samen te werken aan een toekomstbestendige landbouw in het gebied. Er is afgesproken om die gesprekken het komende jaar samen voort te zetten.

Resultaat

De Gebiedsvisie Polder Westzaan beschrijft een samenhangend geheel van 4 ambities, waarin richtingen zijn bepaald, waarmee de betrokken partijen en organisaties zich kunnen verbinden. Deze zijn in een gezamenlijke bijeenkomst van werkgroep en klankbordgroep op 14 maart besproken, met als doel: het vaststellen van de gebiedsvisie als richtinggevend document voor het opstellen van het Uitvoeringsprogramma Polder Westzaan in de komende periode.

Opgaven

In fase 1 zijn de beleidsopgaven en de wettelijke kaders voor Polder Westzaan beschreven, namelijk Natura 2000, verbraking, stikstof, klimaat/CO₂, realisering Natuurnetwerk Nederland en Kaderrichtlijn Water. De achterliggende opgaven in het gebied zijn:

- A. De achteruitgang van de biodiversiteit: dit betreft zowel de weidevogels, in het bijzonder de grutto, als de moerasnatuur, in het bijzonder de veenmosrietlanden en de brakke ruigten en zomen. De oorzaken hiervan zijn complex en liggen deels binnen het gebied (bijvoorbeeld beheer en daardoor toename van exoten), deels daarbuiten (bijvoorbeeld de stikstofuitstoot verkeer en industrie).
- B. Onvoldoende middelen voor een adequaat beheer: de reguliere budgetten voor natuurbeheer en agrarisch natuurbeheer zijn onvoldoende om alle kosten te dekken en de gestelde natuurdoelen te halen. Met name het afvoeren van het maaisel uit de vele vaarpercelen en het verwijderen van exoten en natuurlijke opslag uit de veenmosrietlanden zijn jaarlijks terugkerende kostenposten.
- C. Het toenemend risico van wateroverlast en verdroging als gevolg van de klimaatverandering: piekbuien zullen in de toekomst vaker voorkomen, waardoor bijvoorbeeld de kans toeneemt dat onderbemalingen onder water lopen, vooral als de kaden slecht onderhouden zijn. In droge zomers moet steeds meer boezemwater worden ingelaten en zakt het grondwater in de percelen steeds verder uit. Dan neemt ook het risico van 'veenscheuren' toe, waardoor delen onder water kunnen lopen.
- D. Onvoldoende waterkwaliteit: als gevolg van de inlaat van voedselrijk boezemwater, maar ook door nalevering vanuit de waterbodem en afkalving van de oevers voldoet de waterkwaliteit niet aan de eisen die daar vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water aan worden gesteld.

Het water is te troebel en bevat te weinig waterleven. Bovendien worden in het water de normen voor sommige toxische stoffen als zware metalen en PAK's overschreden. Ook de waterbodems zijn plaatselijk vervuild.

- E. De bodemdaling: hoewel de gemiddelde bodemdaling in Polder Westzaan in vergelijking met andere veengebieden in Noord-Holland meevalt (ca. 1 à 2 mm/jaar), zijn er binnen het gebied grote verschillen. Het waterpeil ligt in sommige onderbemalingen al meer dan een meter onder het polderpeil, waardoor de kans op brakke kwel toeneemt en er extra kosten zijn voor het onderhoud van de kaden. Daarnaast draagt bodemdaling in het algemeen bij aan de uitstoot van broeikasgassen.
- F. Landbouw onder druk: door de toenemende regeldruk, het lage rendement en de beperkte uitbreidingsmogelijkheden is de toekomst van de landbouwbedrijven in Polder Westzaan onzeker. Dit verschilt per bedrijf. Sommige bedrijven zijn relatief klein en niet iedereen heeft al een opvolger. Voor alle bedrijven geldt dat er veel onduidelijkheid is over de gevolgen van nieuw beleid en dat dit een belemmering vormt om nieuwe investeringen te doen. Een deel van de agrarische gronden is in gebruik bij boeren van buiten het gebied of bij hobbyboeren. Dit bemoeilijkt een samenhangend beheer van de graslanden door de lokale boeren.
- G. Toenemende recreatieve druk als gevolg van de verstedelijking in de Metropoolregio Amsterdam en Zaanstad in het bijzonder: vanuit de omliggende woongebieden komen veel recreanten naar Polder Westzaan. Dit leidt tot drukte op de aanwezige fiets- en wandelpaden, en vooral tot overlast op het water door de vele motorboten. Door de verwachte stedelijke groei van Zaanstad zal deze druk alleen maar toenemen. De huidige

entrees functioneren niet goed en de Guisweg en de A8 vormen een grote doorsnijding, zowel in recreatieve als ook in ecologische zin.

- H. Stikstof: In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering is de doelstelling opgenomen dat vóór 2025 40% van de stikstofgevoelige hectares in N2000-gebieden onder de kritische depositiewaarde (KDW) moeten zijn gebracht. Met vervolgens in 2030 50% en in 2035 74% van de stikstofgevoelige hectares. De provincie stelt zich als doel om deze landelijke doelstelling per Noord-Hollands Natura 2000-gebied te behalen. In Polder Westzaan is dat nu 27%.

Met een nieuwe regering liggen er juist nu kansen voor het ontwikkelen van een stevig juridisch en financieel kader. Bovendien is een omvangrijk budget beschikbaar voor de realisatie van NNN, verbraking en natuurherstel vanuit stikstofopgave.

Ambities

Mede op basis van de uitkomsten van het gebiedsatelier en de inloopavonden, heeft de werkgroep in fase 1 de volgende ruimtelijke ambities voor Polder Westzaan geformuleerd:

1. We streven naar een aantrekkelijk landschap, met behoud van de typische karakteristieken van het Zaanse veenweidegebied, passende recreatieve gebruiks- en belevingsmogelijkheden en fraaie overgangen naar de omliggende stad. Het Zaanse veenweidelandschap is een cultuurlandschap met een grote variatie aan natuurwaarden. Westzaan is grotendeels Natura 2000-gebied en weidevogelkerngebied. Het gebied is rijk aan cultuurhistorische en archeologische waarden.
2. We zorgen voor een duurzaam ecologisch systeem, met behoud van de kenmerkende natuurwaarden, een evenwichtige balans tussen weidevogels,

water- en moerasnatuur en brakke vegetaties, goede ecologische verbindingen met de omgeving en een doelmatig kosteneffectief beheer. Realisatie van Natura 2000 beheerplannen voor onder meer veenmosrietlanden heeft de hoogste prioriteit. Aanhaken bij het provinciaal actieplan voor weidevogels is eveneens noodzakelijk.

3. We realiseren toekomstbestendige landbouwbedrijven, die ecologisch en economisch duurzaam produceren, met passende vergoedingen voor natuur- en landschapsbeheer, extra mogelijkheden voor recreatieve en andere nevenactiviteiten en afdoende compensatie voor eventuele belemmeringen in de bedrijfsvoering, bijvoorbeeld als gevolg van verbrakking of vernatting.
4. We werken aan een klimaatadaptief en goed beheerbaar watersysteem, met meer ruimte voor waterberging, minder bodemdaling, een goede waterkwaliteit, en een praktische oplossing voor de gewenste verbrakking als middel om de natuurdoelstellingen te realiseren, die recht doet aan alle belangen.

Thema's en strategische keuzen

De knelpunten en ambities zijn in fase 2 vertaald naar 4 strategische keuzen voor Polder Westzaan. Deze keuzen hangen nadrukkelijk met elkaar samen. De strategische keuzen zijn gekoppeld aan de ruimtelijke thema's water, natuur, landbouw en recreatie. De strategische keuzen zijn als volgt benoemd:

- Integrale verbrakking van het watersysteem
- Agrarische veenweiden met weidevogels, veenmoeras én nieuwe brakke verlandingen
- Toekomstbestendige landbouw
- Recreatieve beleving Zaankanters versterken naar draagvlak landschap

De strategische keuzen helpen om maatregelen die op korte termijn nodig zijn goed af te

stemmen op het lange-termijnbeeld, oftewel om nu de juiste prioriteiten te stellen en te voorkomen dat we later spijt krijgen. Investerings in bijvoorbeeld de aanleg van stuwen, dammen, paden en stalaanpassingen hebben een langere afschrijftermijn dan de gemiddelde looptijd van een beheerplan of pachtcontract, en vragen dus om een bredere afweging. Daarnaast geldt dat langzame processen als bodemdaling en klimaatverandering nu vragen om maatregelen, terwijl de effecten van deze maatregelen pas later zichtbaar zullen zijn.

Voor elk van de thema's liggen er belangrijke keuzevraagstukken. Met de strategisch keuzen geven we richting aan de oplossing daarvan. Hiermee kunnen belangrijke stappen worden gezet in de richting van het geschetste toekomstbeeld. Het is duidelijk dat deze keuzen grote consequenties hebben voor het landbouwkundige grondgebruik, het landschapsbeeld en de inzet van publieke en private middelen. De werkgroep heeft geprobeerd om na een zorgvuldige afweging van alle belangen tot een evenwichtig pakket van maatregelen te komen. Op onderdelen zijn er nog verschillen van inzichten, maar over het geheel genomen is er breed draagvlak.

De keuzen en de achterliggende overwegingen worden toegelicht in hoofdstuk 2, 3, 4 en 5. Het historische cultuurlandschap en het watersysteem vormen daarvoor de ruimtelijke onderlegger van de keuzen. Hoofdstuk 6 bevat een aanzet tot een uitvoeringsagenda met projecten en bijbehorende programmering.

Urgentie

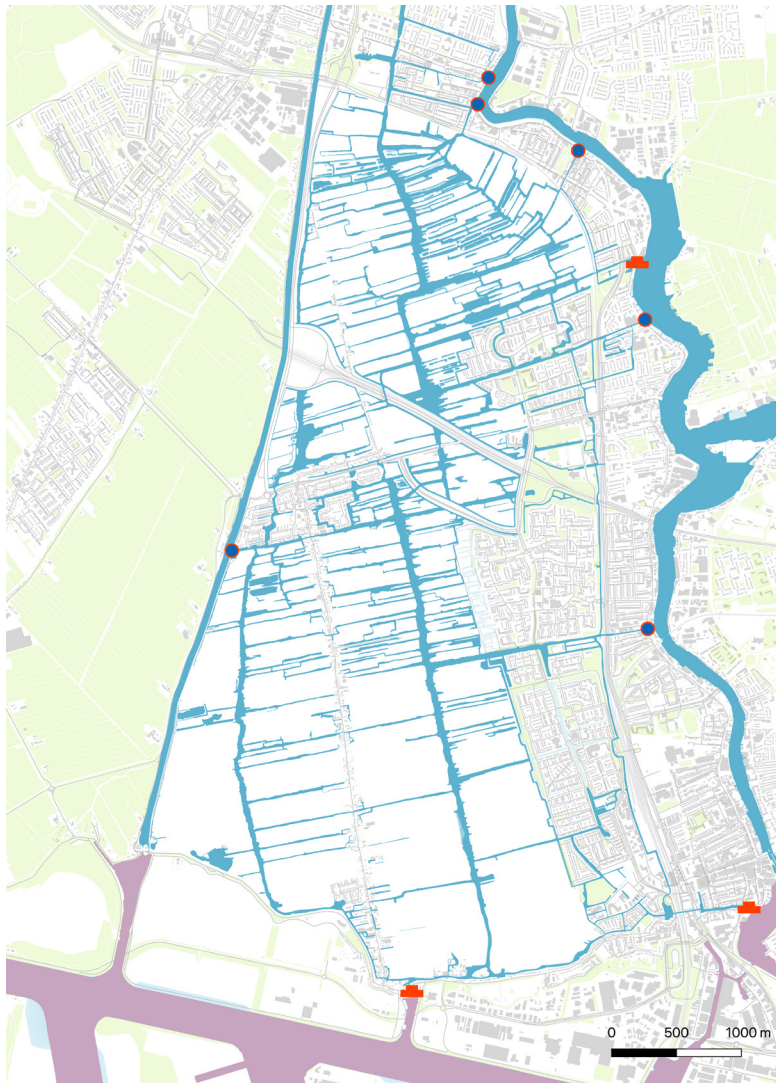
De maatschappelijke opgaven die aanleiding zijn voor het opstellen van deze visie, denk aan de stikstofcrisis en de klimaatcrisis, staan bijna dagelijks in het nieuws. Ze zullen naar verwachting in de komende decennia actueel blijven en blijvende inspanningen vragen. De boeren zitten bovendien al lange tijd in onzekerheid over de toekomst van het gebied in relatie tot verbrakking. Voor nu bevestigt

dat de noodzaak van een solide en samenhangende visie voor de lange termijn. Voor de toekomst betekent het dat de visie voldoende houvast, maar ook voldoende flexibiliteit moet bieden om mee te bewegen met nieuwe ontwikkelingen. Daarbij is er een dringende behoefte aan oplossingen met een menselijke maat. De omvang van Polder Westzaan en de gebleken betrokkenheid van organisaties en bewoners bieden de mogelijkheid om steeds die menselijk maat voor ogen te houden.

Ruimtelijk kader: landschap en water

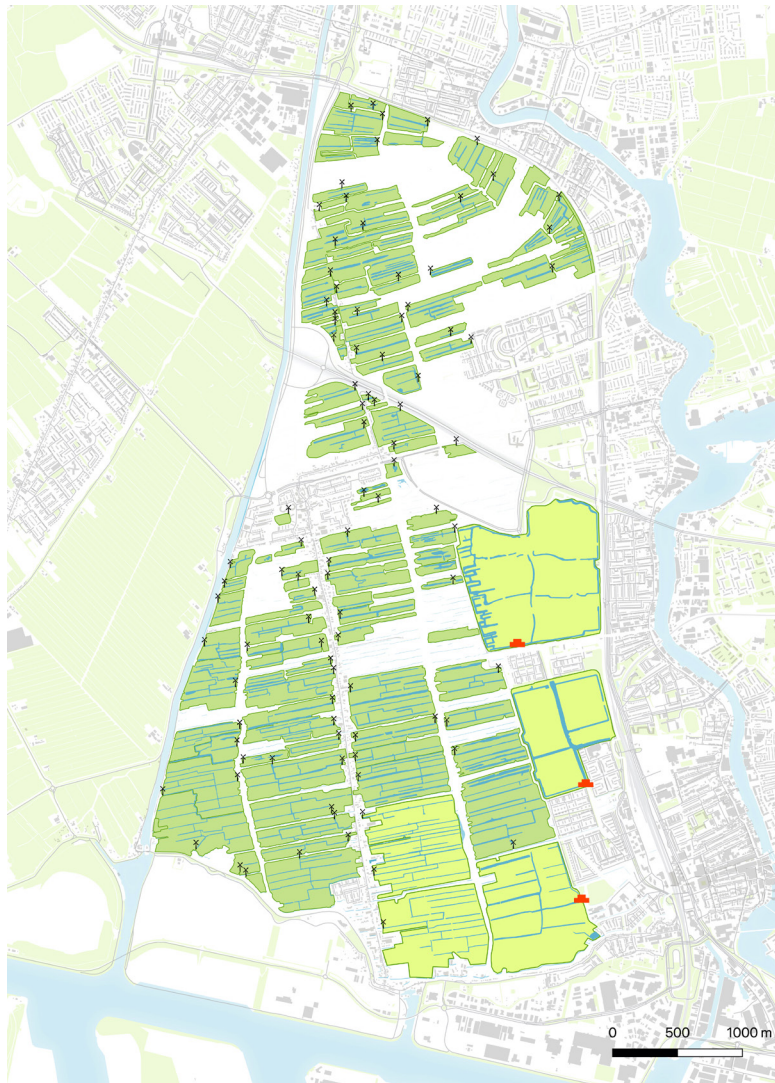
In de rapportage van fase 1 zijn de ontginningsgeschiedenis en de landschappelijke kwaliteiten van Polder Westzaan beschreven. Polder Westzaan is een uitzonderlijk cultuurlandschap van grote historische waarde. Behoud van de landschappelijke samenhang en het historisch erfgoed staat voorop bij alle keuzen.

Het vele water is in hoge mate bepalend voor de beleving van het gebied. Het watersysteem vormt de ruggengraat van het landschap en is een belangrijke onderlegger voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Het watersysteem bestaat uit primaire polderwatergangen, onderbemalingen en blokbemalingen. De polderwatergangen vormen de samenbindende structuur voor het hele gebied, de onder- en blokbemalingen vormen kleinere eenheden daarbinnen, met smallere sloten. Waar de polderwatergangen zowel qua peil als qua inrichting weinig flexibel zijn, bieden de onder- en blokbemalingen meer mogelijkheden om het waterpeil, de inrichting en het beheer aan te passen. Per bemaling kunnen daarin keuzen gemaakt worden, op grond van nader te bepalen criteria (eigendom, gebruik, ontsluiting, landschappelijke zonering, bodem, natuurdoelen).

Afbeelding 3. Hoofdwatersysteem

- Gemaal
- Waterinlaat
- Hoofdwaterlichaam -1,04 NAP
- Noordzeekanaal (brak water)
- Schermerboezem (zoet water)

Afbeelding 4. Onderbemalingen

- Onderbemaling
- Blokbemaling
- Gemaal
- Weidemolen
- Greppels en sloten in onderbemaling

Afbeelding 5. Bosontwikkeling in het Guisveld (Vliegerfoto Tom Kisjes)

Afbeelding 6. Koeien in de wei bij Westerwatering (Foto Rik de Vissert)

2

Water

Integrale verbrakking: duurzaam, ecologisch en klimaatbestendig watersysteem

Achtergrond

Omkeren achteruitgang brakke habitats Natura 2000

Al lange tijd wordt in relatie tot Polder Westzaan gesproken over het onderwerp verbrakking. Onder verbrakking wordt verstaan: het inlaten van licht zout water (met een chloridegehalte van rond 2000-2500 mg/l). Verbrakking is noodzakelijk om te kunnen voldoen aan Natura 2000 doelen. In het Natura 2000 beheerplan Polder Westzaan (2016-2022) staat aangegeven dat voor ruigten en zomen (H6430B) van goede kwaliteit (met brakke soorten) verzoeting op dit moment het grootste knelpunt is. Sinds de jaren 70 van de vorige eeuw is het chloridegehalte in Polder Westzaan gemiddeld onder de 1000 mg/l. gekomen. De verspreiding van de karakteristieke brakwatersoorten als echt lepelblad en heemst is daardoor zeer sterk

achteruitgegaan. Om de kwaliteit van het habitatype, respectievelijk de populatie van brakke soorten, in stand te houden is verbrakking nodig.

Betere voorwaarden scheppen voor verlanding en aanwas veenmosrietlanden

In het Natura 2000 beheerplan Polder Westzaan (2016-2022) staat eveneens aangegeven dat brak water belangrijk is voor de kwaliteit van de veenmosrietlanden op lange termijn. Onder brakke omstandigheden wordt reductie van sulfaat en daarmee ook de vorming van sulfiden geremd. Op dit moment zijn de sulfidegehalten als gevolg van verzoeting extreem hoog. Hoogstwaarschijnlijk remmen de hoge sulfidegehalten, in samenhang met de hypertrofe situatie van de waterbodem (dus overmatig voedselrijk), de

verlanding zodat er geen aanwas optreedt van jonge stadia van achtereenvolgens jong rietland, H7140B Veenmosrietland en H4010B Vochtige laagveenheiden.

Helpt bij realiseren Kaderrichtlijn Water

Verbrakking is ook een maatregel die helpt bij het halen van de doelen voor Kaderrichtlijn water (KRW). Het gaat de afbraak van veen tegen waardoor baggervorming wordt geremd en het hoofdwatersysteem een veel beter doorzicht krijgt (water wordt meer helder). In voldoende brak water treedt bovendien geen algenbloei op. In het kielzog van Natura 2000 wordt de KRW nog aangepast op doelen die gelden voor brakwater.

Helpt realiseren van klimaatdoelen

Brakwater levert ook een positieve bijdrage aan klimaatdoelen, door het tegengaan van afbraak van veen (CO₂) en omdat in brak water minder methaangas wordt uitgestoten (CH₄). Beiden zijn immers belangrijke broeikasgassen.

Afweging

In het verleden zijn door de stuurgroep Westzaan 'Brak is Bijzonder' verschillende varianten uitgewerkt. Deze zijn uiteindelijk teruggebracht tot twee hoofdvarianten: alleen het Guisveld verbrakken of de gehele Polder Westzaan (het zogenaamde integraal verbrakken). Bij verbrakking van de gehele polder wordt aan de zuidzijde direct brak water ingelaten uit het Noordzeekanaal; verbrakking van alleen het Guisveld vraagt om de aanleg van een damwand in de Nauernasche Vaart, een tweetal inlaten uit de vaart en een drietal stuwen in de polderwatergangen.

Er is nooit een finale keuze gemaakt, omdat er destijds (in de vergadering van de stuurgroep van 14 juni 2017) nog onvoldoende zekerheid was over de realisatiemogelijkheden en de effecten voor de landbouw. Sindsdien is de planontwikkeling stil komen te liggen, en is de achteruitgang van de brakke

Verbrakking	Alleen het Guisveld verbrakken	Het hele hoofdwatersysteem verbrakken
1. Aantrekkelijk landschap	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Dammen en stuwen vormen visuele barrières en verstoren natuurlijk beeld ✗ Barrières in vaarverbindingen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Behoud ruimtelijke samenhang watersysteem ✓ Verwijzing naar historisch (brak) landschap
2. Robuust ecologisch systeem	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Dammen en stuwen vormen ecologische barrières (vismigratie, paai- en overwinteringsplaatsen raken afgesneden) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Herstel en ontwikkeling brakke natuurwaarden ✓ Verbetering ecologische waterkwaliteit (KRW)
3. Toekomstbestendige landbouw	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geen beperkingen voor landbouw in zuidelijk deel 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Slootwater te brak voor veedrenking, afhankelijk van de mate van verbrakken. ✗ Mogelijk lokaal negatieve effecten op grasgroei
4. Klimaatadaptief watersysteem	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Versnippering watersysteem ✗ Extra onderhoud, beheer en inregeling van dammen en stuwen 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Robuuster watersysteem ✓ Minder veenafbraak ✗ Minder mogelijkheden tot piekwaterberging in onderbemalingen in het zuiden

Tabel 1. Overzicht met afwegingen verbrakking

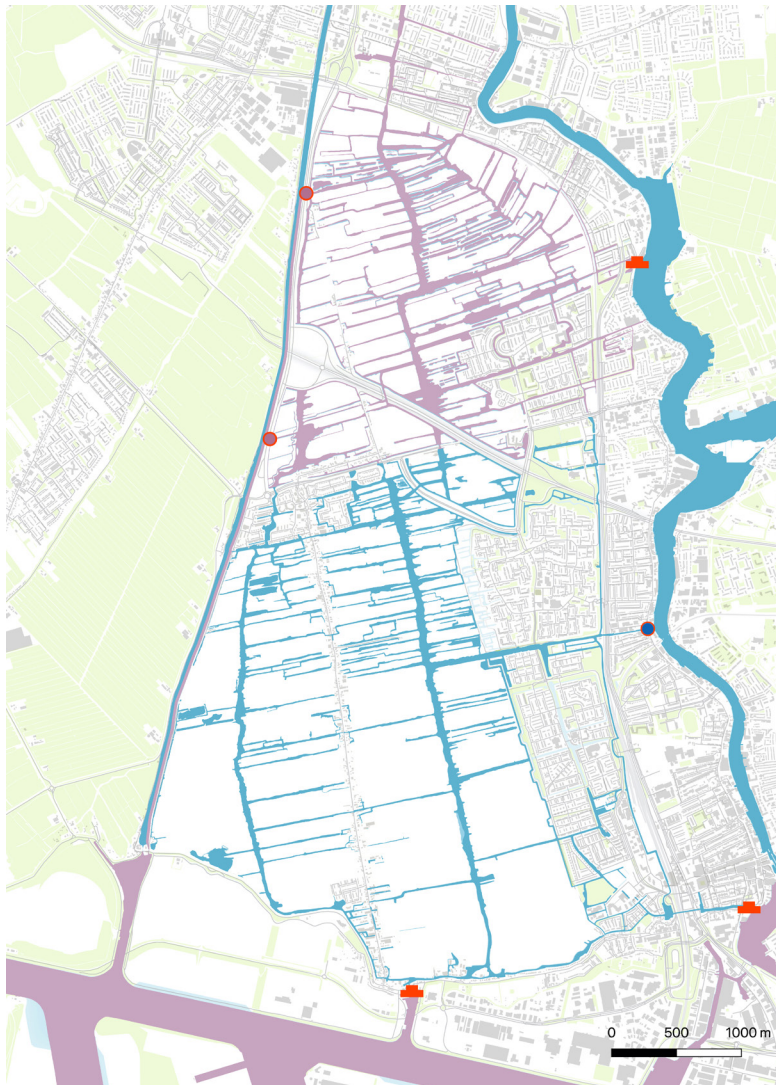
vegetaties doorgedaan. Voor de landbouwers in het gebied is de onzekerheid een factor die van invloed is op investeren in hun bedrijfsontwikkeling.

De urgentie om nu tot een goede oplossing te komen is groot. Het bewustzijn en het belang om dat op een zorgvuldige manier te doen ook. Daarom zijn beide opties door de werkgroep getoetst aan de ruimtelijke ambities voor Polder Westzaan en is gezamenlijk een voorkeursstrategie bepaald.

Gedeeltelijke verbrakking, van alleen het Guisveld, vraagt om kunstmatige dammen en stuwen, die hoge aanleg- en onderhoudskosten met zich meebrengen en leiden tot een verdere versnippering van het watersysteem. Dit draagt niet bij aan een klimaatadaptief, ecologisch robuust en goed beheersbaar watersysteem. Ook HHNK adviseert om een robuust watersysteem in te richten mede gericht op het

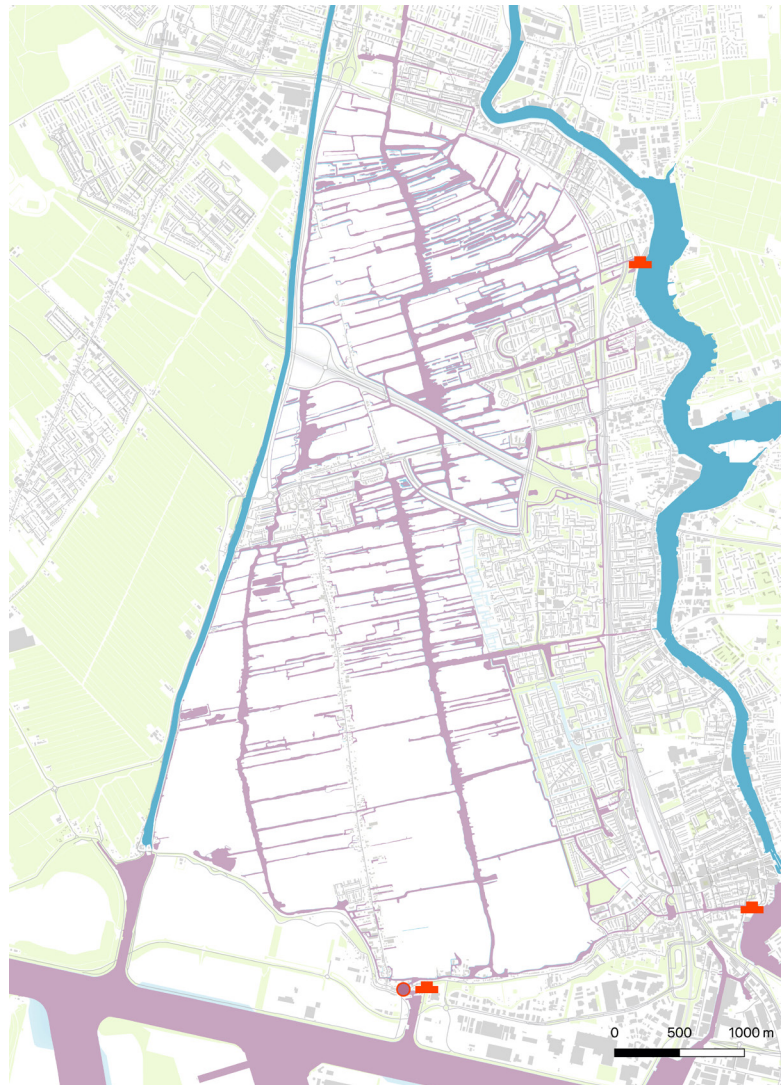
vergroten van de flexibiliteit ten aanzien van klimaatadaptatie en doorbaarheid.

Voordeel van integrale verbrakking is dat het hoofdwatersysteem helder wordt en minder voedselrijk zal zijn dan het huidige water. Het brakke water uit het Noordzeekanaal is minder voedselrijk dan het water uit de Zaan. Met een passend beheer kunnen brakke zomen en ruigten op grotere schaal hersteld worden. Bovendien ontstaan er kansen voor waardevolle brakke verlandingsvegetaties en overstromingsgraslanden. De verbetering van de waterkwaliteit is een vereiste vanuit de Europese Kaderrichtlijn Water. In brak water kan eenvoudiger aan de KRW-eisen worden voldaan dan in zoet water, omdat in voldoende brak water geen algenbloei optreedt. Voor het hoogheemradschap geldt wel dat het functioneren van het kwantitatieve waterbeheer (aan- en afvoer) prioritair is aan verbrakken. HHNK kan ten alle tijden

Afbeelding 7. Brak Guisveld en Euverenweggebied

- Gemaal
- Zoet waterinlaat
- Brak waterinlaat
- Zoet hoofdwatervat -1,04 NAP
- Brak hoofdwatervat -1,04 NAP
- Noordzeekanaal (brak water)
- Schermer boezem (zoet water)

Afbeelding 8. Integrale verbrakking

- Gemaal
- Brak waterinlaat
- Brak hoofdwatervat -1,04 NAP
- Noordzeekanaal (brak water)
- Schermer boezem (zoet water)

sluizen en inlaatpunten sluiten wanneer dit noodzakelijk is.

Op basis van deze overwegingen hebben de meeste leden van de werkgroep een voorkeur voor integrale verbrakking.

De boeren zijn geen voorstander van integrale verbrakking. Zij hebben hun zorgen geuit over de onzekerheid van de effecten van verbrakking op hun bedrijfsvoering en de onomkeerbaarheid daarvan. Zij hebben aangegeven dat zij, indien hier toch voor wordt gekozen, een garantie willen dat zij daar geen schade van zullen ondervinden en dat zij, als schade niet te voorkomen is, een passende vergoeding zullen ontvangen voor eventuele verminderde opbrengsten als gevolg van de verbrakking.

Over dit onderwerp zijn van juni 2021 tot maart 2022 meerdere gesprekken gevoerd: zowel bilateraal als gezamenlijk. Er is twee keer bilateraal met ieder van de boeren gesproken. Daarnaast zijn er 3 bijeenkomsten georganiseerd met alle boeren en hun partners en opvolgers, de gemeente, de provincie en het opdrachtnemersteam. Onderwerpen waren: de praktijk van het boerenbedrijf, wensen en vragen, en de consequenties van mogelijke verbrakking voor de bedrijfsvoering. In de derde bijeenkomst stond daarnaast ook centraal: de betekenis en waarde van de landbouw voor Westzaan (en breder).

Deze gesprekken en bijeenkomsten hebben in het volgende geresulteerd..

Belangrijk is het onderzoek naar de mogelijke aanvoer van zoet water, specifiek gericht op de onderbemalingen. Denk aan een pijpleiding (vanuit de Zaan of de Nauernasche Vaart) die zoet water transporteert naar de onderbemalingen. Enerzijds is die gericht op de veedrenking en anderzijds gericht op de waterbehoefte van de percelen in de onderbemalingen. Met iedere agrariër afzonderlijk zal de zoetwaterbehoefte worden

geïventariseerd. Wat betreft de veedrenking wordt zoetwater gegarandeerd.

Samenvattend is de voorgestelde koers om het hoofdwatersysteem integraal te verbrakken. Daarbij nemen we de tijd om in samenwerking en dialoog met de agrariërs een realistisch uitvoeringsplan te maken. Op basis hiervan kunnen de betrokken agrariërs en de provincie definitieve afspraken maken. Onderdeel van het uitvoeringsplan is het uitwerken van de wijze waarop schade aan de landbouw zoveel mogelijk en realistisch kan worden voorkomen. Belangrijke onderdelen van het uitvoeringsplan zijn: onderzoek naar de mogelijkheden voor zoetwatertoevoer, de wijze waarop langer zoet water kan worden vastgehouden (/bergen in agrarische onderbemalingen), eventuele andere effecten op de bedrijfsvoering, compensatie, monitoring en praktijkonderzoek. Belangrijk zijn ook de regulatie van het water in het hoofdwatersysteem en de onderbemalingen.

Bedoeling

De bedoeling van de betrokken overheden is om recht te doen aan (de waarde van) de agrariërs in Polder Westzaan. In overleg met de boeren wordt nader afgestemd over individuele en/of collectieve wensen en behoeften ten aanzien van de agrarische bedrijfsvoering en verbrakking. En ze willen daarmee een betrouwbare overheid en partner in het gebied zijn. Met de ondergenoemde uitgangspunten geven de overheden dat concreet handen en voeten. De periode die daarbij vooruit wordt gekeken is in ieder geval 20 jaar. Dat wil zeggen een periode die niet afhankelijk is reguliere bestuursperiodes van 4 jaar, en daarmee voor een daadwerkelijk evenwichtige situatie leidt.

Uitgangspunten zijn dat de boeren:

- geen schade ondervinden en,
- indien schade niet voorkomen kan worden, een passende vergoeding ontvangen voor extra kosten of verminderde

opbrengsten en vermogensschade als gevolg van de verbrakking.

- waar mogelijk worden gefaciliteerd en gestimuleerd in een toekomstbestendige invulling van hun bedrijf/bedrijfsvoering.

Andere aspecten die van belang zijn voor een toekomstbestendig watersysteem

Bagger

Het watersysteem van Polder Westzaan bestaat uit een samenstel van hoofdwaterlopen, secundaire en tertiaire waterlopen. De hoofdwaterlopen zijn van belang voor de water aan- en afvoer. Deze waterlopen worden dan ook door het hoogheemraadschap periodiek gebaggerd wanneer deze niet meer voldoen aan de afmeting benodigd voor de aan c.q. afvoer. Op dit moment is er geen overmatige hoeveelheid baggerspecie in de hoofdwaterlopen die het functioneren van het watersysteem beïnvloedt. Die situatie zal zich in de loop der jaren wel gaan voordoen. Als er gebaggerd moet worden kan de baggerspecie niet meer 'op de kant' worden gezet, omdat de Natura 2000-regelgeving dat niet mogelijk maakt. Er zal dan behoefte zijn aan depotruimte. Hoge kosten van afvoer van de bagger zijn een belangrijke factor bij de keuze van verwerking. Het Hoogheemraadschap en de gemeente Zaanstad zullen in goed overleg locaties moeten aanwijzen in de polder waar baggerdepots aangelegd kunnen worden.

Waterberging

Het stedelijk gebied van Zaanstad kan tijdelijk maximaal 40% van piekbuien opvangen. De overige 60% moet worden opgevangen in het watersysteem dat in directe verbinding staat met het landelijk gebied in Polder Westzaan. Dat is afgesproken in het kader van het Uitvoeringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie (informatie HHNK). Het hoofdwatersysteem heeft echter een hoog en vast peil. Bij grote wateroverlast is daarom behoefte aan tijdelijke berging van water. De lagergelegen onderbemalingen lenen zich in principe goed

Afbeelding 9. Afzetten van de slootkanten ter bescherming slootkanten en voorkoming drenking uit de sloot (Vliegerfoto Tom Kisjes)

voor tijdelijke waterberging. Dit kan schadelijk of hinderlijk zijn voor sommige boeren. Langer zoet water vasthouden kan overigens ook een voordeel zijn voor boeren. Het is een optie om te onderzoeken of dit geregeld kan worden in de sfeer van groenblauwe diensten, waarbij compensatie in geld wordt uitgekeerd. Natuurgraslanden (buiten het broedseizoen), vijverlanden of verlanding vegetaties kunnen wellicht makkelijker tijdelijk wateropvangen.

Waterkwaliteit

Bij verbrakking zal water worden ingelaten uit het Noordzeekanaal. Dit water is in principe voedselarmer dan het water in Polder Westzaan en dat helpt bij verlanding en de ontwikkeling van brakke ruigten en zomen. Wat dit betreft is het water van veel betere kwaliteit dan het water dat afkomstig is uit de Zaan. Er bestaan wel zorgen over

de chemische kwaliteit van het water uit het Noordzeekanaal. HHNK ziet geen aanleiding voor zorg, maar de chemische kwaliteit zal in het kader van het uitvoeringsprogramma nader worden onderzocht. Maatstaf zijn de geldende normen voor volksgezondheid (RIVM) en diergezondheid. Monitoring en Telemetrie helpen in de toekomst om ieder moment een goed beeld te hebben van de chemische waterkwaliteit.

Bodemdaling

In Polder Westzaan is het peil in de afgelopen 150 jaar slechts 9 cm verlaagd. Dit verklaart de geringe bodemdaling van 1 a 2 mm per jaar. Het beeld is dat met dit peilbeheer van het watersysteem het maximale wordt gedaan aan het tegengaan of minimaliseren van bodemdaling (er wordt een zo hoog mogelijk waterpeil aangehouden). Daarmee wordt

een optimum gezocht tussen enerzijds het voorkomen van verdroging en bodemdaling en het mogelijk maken van landbouw.

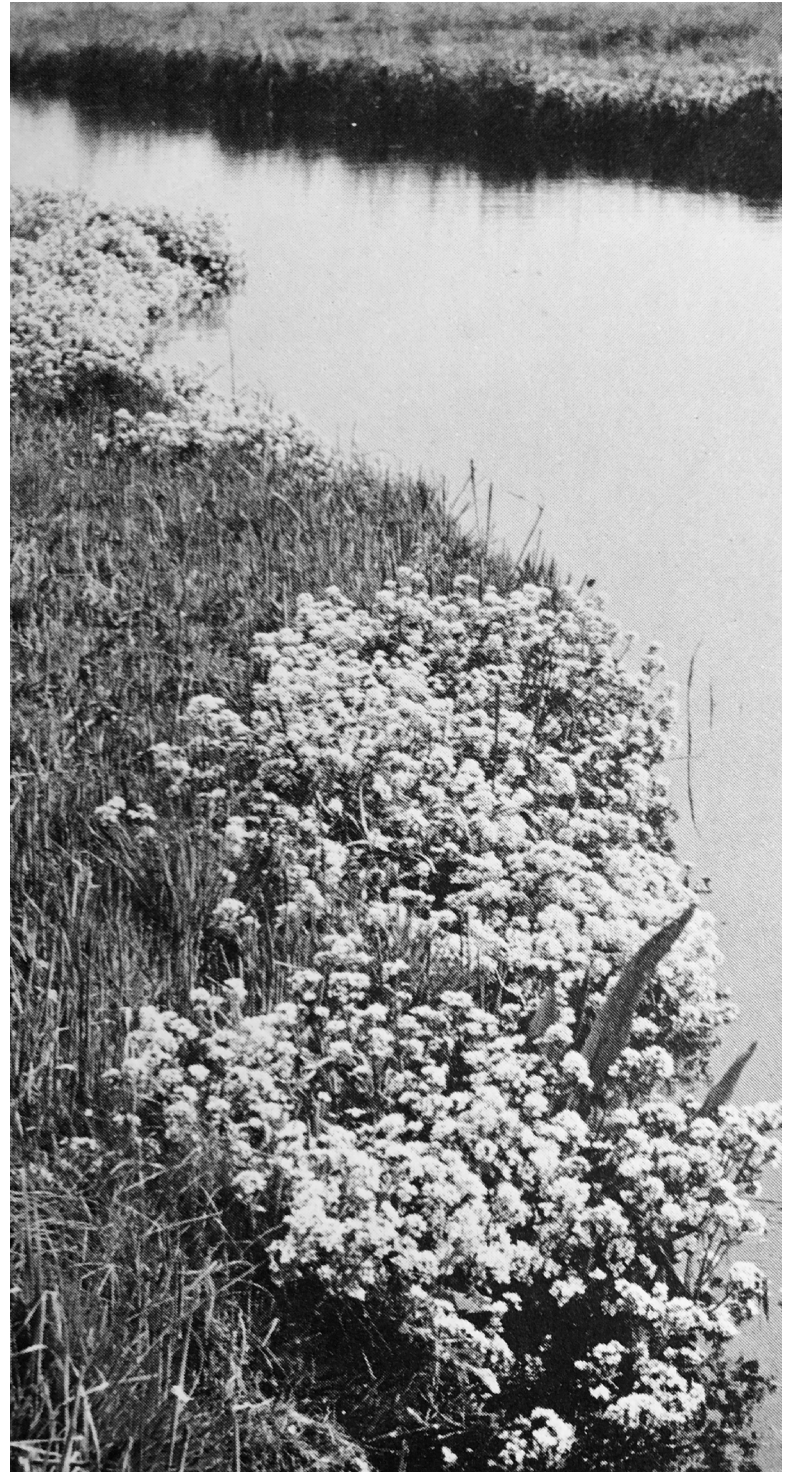
Binnen het gebied zijn er nog wel grote maaiveldhoogte verschillen met name in de onderbemalingen. Onderbemalingen zijn gebieden waar de eigenaar een vergunning heeft gekregen om het peil te mogen verlagen, in het verleden werden er geen strenge eisen gesteld aan deze peilverlagingen. Hierdoor ligt het waterpeil in sommige onderbemalingen al meer dan een meter onder het polderpeil. De lage ligging van de onderbemalingen brengt voor de eigenaar extra kosten met zich mee voor het onderhoud van de kaden. Daarnaast neemt de kans op brakke kwel in deze gebieden toe en draagt bodemdaling bij aan de uitstoot van broeikasgassen.

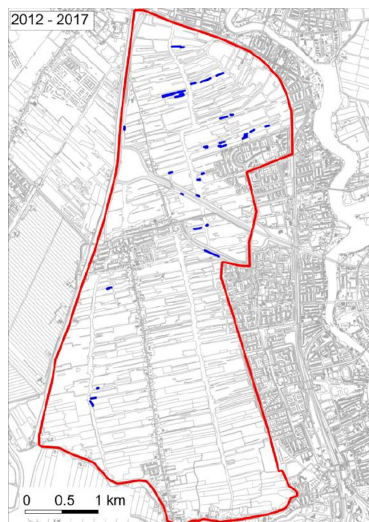
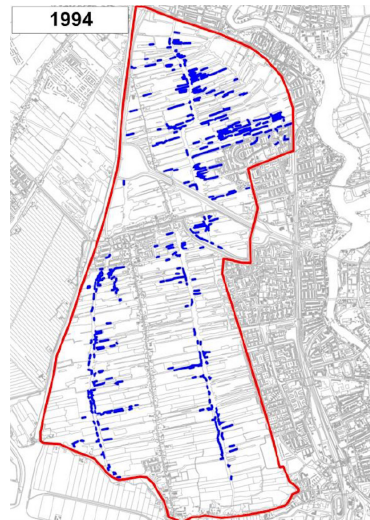
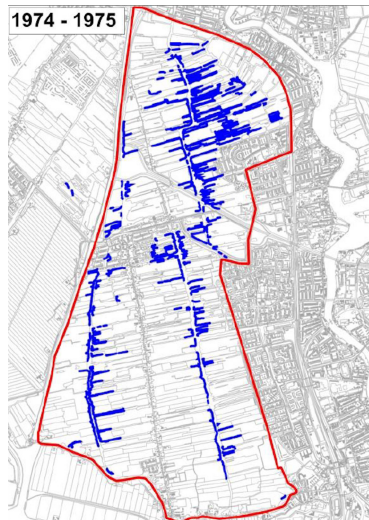
Afbeelding 10. Echt lepelblad

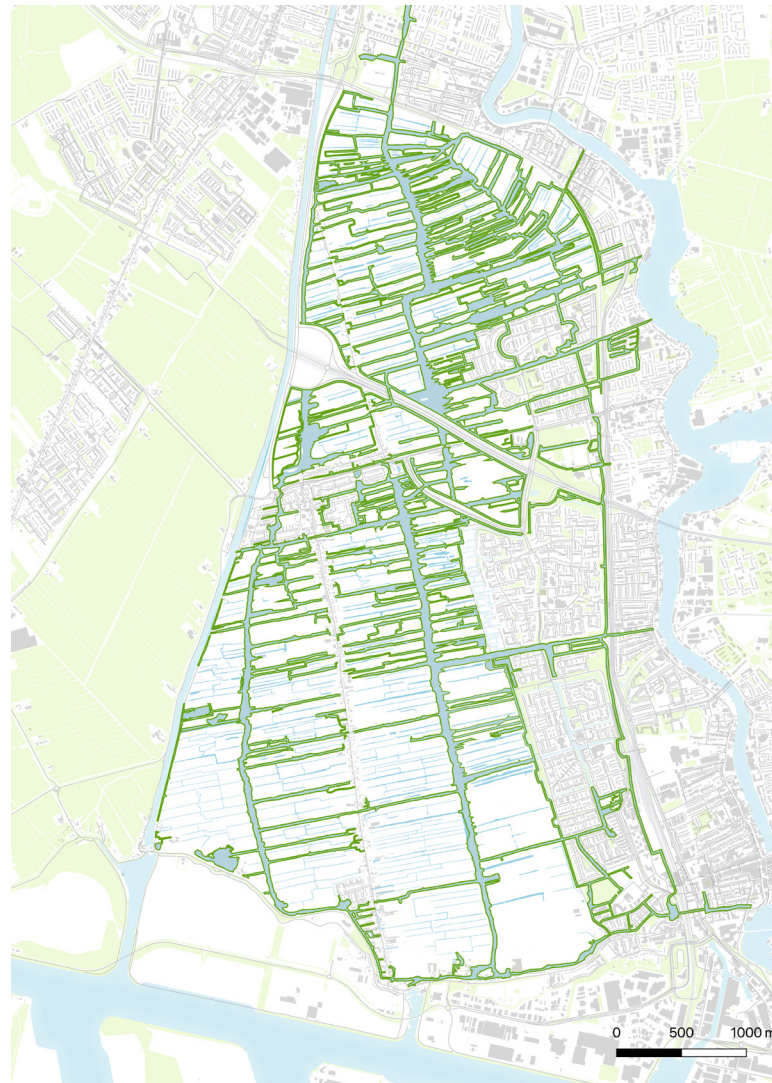
Afbeelding 11. Heemst (Vliegerfoto Tom Kisjes)

Afbeelding 12. Echt lepelblad (Westhoff, et al. 1971. Wilde Planten, deel 2)

Afbeelding 13. Achteruitgang echt lepelblad tussen 1974, 1994 en 2017 (van Dijk et al., 2019: Veldexperiment Verbrakking Westzaan. Tussentijdse rapportage 2017-2019)

Afbeelding 14. Invloedzone brak water (4 m.)

■ Ruigten en zomen 125 ha.

3

Natuur

Agrarische veenweiden met weidevogels, veenmoeras én nieuwe brakke verlandingen

Introductie

Naast het waterbeheer vraagt ook het natuurbeheer om fundamentele keuzen.

De ambitie is om te komen tot een robuust ecologisch systeem. Zowel het 'weidevogelecosysteem' als het 'veenmoerasesysteem' zijn ecologisch verarmd en niet compleet. Wezenlijke componenten van beide systemen zijn beperkt vertegenwoordigd of ontbreken geheel. We hebben het dan over de schrale vochtige hooilanden in het weidevogelecosysteem en over vernieuwing van het veenmoerasesysteem. Door het ontbreken van hooilanden en gericht mozaïekbeheer hebben jonge grutto's te weinig opgroei- en schuilmogelijkheden. In het veenmoeras stagneert de natuurlijke moerasontwikkeling door het ontbreken van verlanding. Niet alle successiestadia zijn daarom in voldoende mate aanwezig. Daarnaast hebben externe factoren zoals de stikstofdepositie, predatie door vossen, vraatschade door zomerganzen

en invasieve exoten een negatief effect op de natuurkwaliteit en de biodiversiteit.

Een groot probleem is de financiering van het beheer, in het bijzonder van de vele vaarpercelen met hoge transportkosten. Zowel Staatsbosbeheer als de boeren geven aan dat de huidige beheervergoedingen onvoldoende zijn om de huidige natuurdoelen te realiseren. Per hectare gezien is het beheer niet kostendekkend. Vaarland komt in aanmerking voor een vaarlandvergoeding, maar die is niet toereikend voor afvoer van hooi of aanvoer van ruige stalmest en dat is noodzakelijk voor een optimaal weidevogelbeheer. De Natura 2000-waarden op percelen die niet van SBB zijn, hollen veelal in kwaliteit achteruit. Dat geldt ook voor de kwaliteit van de Natura 2000-waarden in slootkanten/ruigten en zomen. De kwaliteit is hier sterk afhankelijk van beheermaatregelen en ook van verbraking.

Afweging

Er zijn meerdere beheerstrategieën onderzocht voor gronden binnen Polder Westzaan: dit zijn optimalisatie van het natuurbeheer om de huidige natuurdoelen (Natura 2000 en NNN) te realiseren of meer ruimte voor natuurlijke ontwikkeling, waarbij ook andere natuurdoelen mogelijk zijn. Deze twee strategieën sluiten elkaar niet uit. Perceelgericht kan bepaald worden waar welke strategie gekozen wordt en wat de juiste schaal daarvoor is. Bovendien geldt dat uitbreiding van het areaal brakke riet-biezenverlanding en zilte graslanden samen kan gaan met weidevogelbeheer.

Combinatie van strategieën

De instandhouding en uitbreiding van brakke ruigten en zomen zijn doelstellingen van het huidige Natura 2000-beheerplan. Daarnaast stelt dit beheerplan dat voor het behouden van de bestaande veenmosrietlanden alle successiestadia in ruimte en tijd vertegenwoordigd moeten zijn. Het beheerplan pleit voor herstel van een mozaïek van verlandingsstadia van open water tot moerasbos en herstel van gradiënt in watertypen (van zoet tot brak). In Polder Westzaan is besloten dat moerasbos niet past in het open cultuurlandschap. Het successiestadium moerasbos wordt daarom niet nagestreefd. Het aangrenzende gebied Noorderveen, onderdeel van het Natura 2000-gebied Polder Westzaan, is voorzien in moerasbos. De successie wordt niet verder gebracht dan veenmosrietland en veenheide. De totale oppervlakte van veenmosrietlanden (14,6 ha, zie Beheerplan Natura 2000 (2016-2022)) moet daarom in een looptijd van 50 jaar opnieuw ontwikkeld worden en de knelpunten in waterkwaliteit, stikstofdepositie en beheer dienen hiervoor opgelost te worden. Voor de doelsoort noordse woelmuis zijn bovendien plas-drassituaties nodig en herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en tegengaan van verdroging. Waterriet is ook het leefgebied van de roerdomp. In het kader van de regeling

Natuurbeheer	Optimalisatie huidig natuurbeheer (maaien en/of beweiden van graslanden, veenmosrietlanden, ruigten en zomen)	Ruimte voor brakke verlanding en veenvorming
1. Aantrekkelijk landschap	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Behoud openheid landschap en veenweidegraslanden ✓ Behoud kleinschalige afwisseling 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Meer variatie in verlandingsvegetaties ✓ Versterken waterrijk karakter
2. Robuust ecologisch systeem	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Versterking leefgebied weidevogels ✓ Versterking Natura 2000-habitattypen en soorten ✗ Beperkte verjonging van het moerasesysteem c.q. noodzaak van cyclisch beheer 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Versterking Natura 2000 veenmoerasesysteem en Rode Lijst soorten ✓ Optimale benutting van ecologische potenties van verbrakking (brakwaterverlanding)
3. Toekomstbestendige landbouw	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Meer kansen voor agrarisch natuurbeheer (graslanden en ruigten en zomen) 	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Gronden ontpachten, geen agrarisch medegebruik
4. Klimaatadaptief watersysteem	<ul style="list-style-type: none"> ✗ Blijvende kosten voor waterbeheer onderbemalingen (onderhoud kaden en kunstwerken) ✓ Vertragen bodemdaling (door vernatting) ✓ Zilte graslanden zijn geschikt als waterberging 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Minder onderbemalingen ✓ Meer ruimte voor waterberging door extra oppervlak ✓ Stoppen bodemdaling en (op termijn) veengroei

Tabel 2. Overzicht met afwegingen natuurbeheer

‘Valuta voor Veen’ werkt Staatbosbeheer al aan de vernatting van 20 ha bestaande rietlanden in het Westzijderveld voor riet- en moerasvogels. Dit mede in het licht van de opgave klimaatadaptatie.

Tegelijkertijd is Polder Westzaan een kerngebied voor weidevogels en heeft de provincie Noord-Holland in haar Actieplan Weidevogels extra maatregelen aangekondigd om de achteruitgang van met name de grutto een halt toe te roepen. Diverse delen van Polder Westzaan kwalificeren zich als goed weidevogelgebied. Veel boeren doen aan weidevogelbeheer, maar de aantallen

broedparen grutto's lopen ook hier terug door afwezigheid van schrale vochtige hooilanden. In vergelijking met topgebieden voor weidevogels in andere delen van Noord-Holland liggen de aantal broedparen per ha hier nog aanmerkelijk lager. Naast de predatiedruk en de intensiteit van het grondgebruik speelt ook de bereikbaarheid van de percelen een rol. Momenteel zijn op de vaarpercelen de meeste weidevogels te vinden vanwege het van nature extensieve beheer dat hier wordt gevoerd.

Afbeelding 15. Echte koekoeksbloem bloeiend op de rand van een perceel

Visie beheerindeling op hoofdlijnen

Hier beschrijven we de beheerindeling op hoofdlijnen. In het Uitvoeringsprogramma wordt het project 'Opstellen van een Integraal Beheerplan voor Polder Westzaan' opgenomen. Hierin wordt de voorgestelde richting verder afgestemd en verfijnd.

Het Guisveld

Over het Guisveld is overeengekomen dat hier meerdere typen natuur naast elkaar worden beheerd, zodanig dat deze elkaar ook versterken.

1. Beheer Natura 2000 habitats zoals de veenmosrietlanden, veenheiden, enkele hoogveenbosjes en brakke zomen en ruigten. Hier is het Natura 2000 beheerplan Polder Westzaan (2016-2022) leidend.
2. In het Guisveld bevinden zich de beste weidevogelpercelen van Polder Westzaan. Deze percelen blijven behouden, waarbij het beheer gericht wordt op vochtige soortenrijke hooilanden en zilte graslanden.
3. In het Guisveld hebben we ook te maken met de Vijverlanden, die onderdeel vormen van de papiermolens. De vijverlanden zijn cultureel erfgoed en beschermd als gemeentelijk archeologisch monument. Molens in het Guisveld waren eeuwenlang leidende papierproducenten in de wereld. De Vijverlanden worden cultuurhistorische onherkenbaar als zij volgroeien met riet of verlanden. Het beoogde beheer is daarom grasland. Dit sluit goed aan bij de omliggende weidevogelpercelen.
4. Percelen in het Guisveld die niet tot één van de bovenstaande categorieën horen komen in aanmerking voor brakke verlanding, mits dit geen belemmering vormt voor het weidevogelbeheer vanwege het behoud van voldoende open landschap. Het beheerplan Natura 2000 vraagt om herstel van een mozaïek van verlandingsstadia van open water tot veenmoeras en herstel van een gradiënt in watertypen

(van zoet tot brak). Dit vraagt nog wel om een verder uitgewerkte aanpak van verlanding in het Uitvoeringsprogramma. Hier ligt een unieke kans voor innovatie op het vlak van veenherstel en levend veen in Nederland. En dit met gunstige omstandigheden, die nu nergens voorkomen: brak water, dat onbeperkt in de onderbemalingen kan worden ingelaten. Dit vergt wel nader onderzoek en experimenten in Polder Westzaan om het ontstaan van verlandingen te doen slagen. Het water is bovendien voedselarm (In vergelijking met dat van de Zaan).

De Reef en het Westzijderveld

Voor De Reef en het Westzijderveld bestaat overeenstemming om dit te ontwikkelen als een open cultuurlandschap met een verder te versteken aaneengesloten weidevogelkern, waarin een belangrijke rol is weggelegd voor het beheer door agrariërs. Samenhang en afstemming in beheer van deze percelen is van groot belang. Aansluitend worden Natura 2000 habitats in de Reef en het Westzijderveld blijvend gedegen en adequaat beheerd conform het beheerplan Natura 2000 Polder Westzaan 2016-2022.

Omgeving dorp Westzaan en Guisweg

De omgeving van het dorp Westzaan-Kerkbuurt en de Guisweg vormen wat betreft natuur een overgangszone tussen het Guisveld en De Reef/Westzijderveld die bestaat uit een kleinschalige afwisseling van veenmoeras en weidevogelnatuur.

Brakke ruigten en zomen aan hoofwatersysteem

Het hoofwatersysteem vormt met de brakke ruigten en zomen een belangrijke verbindende structuur in het gehele gebied.

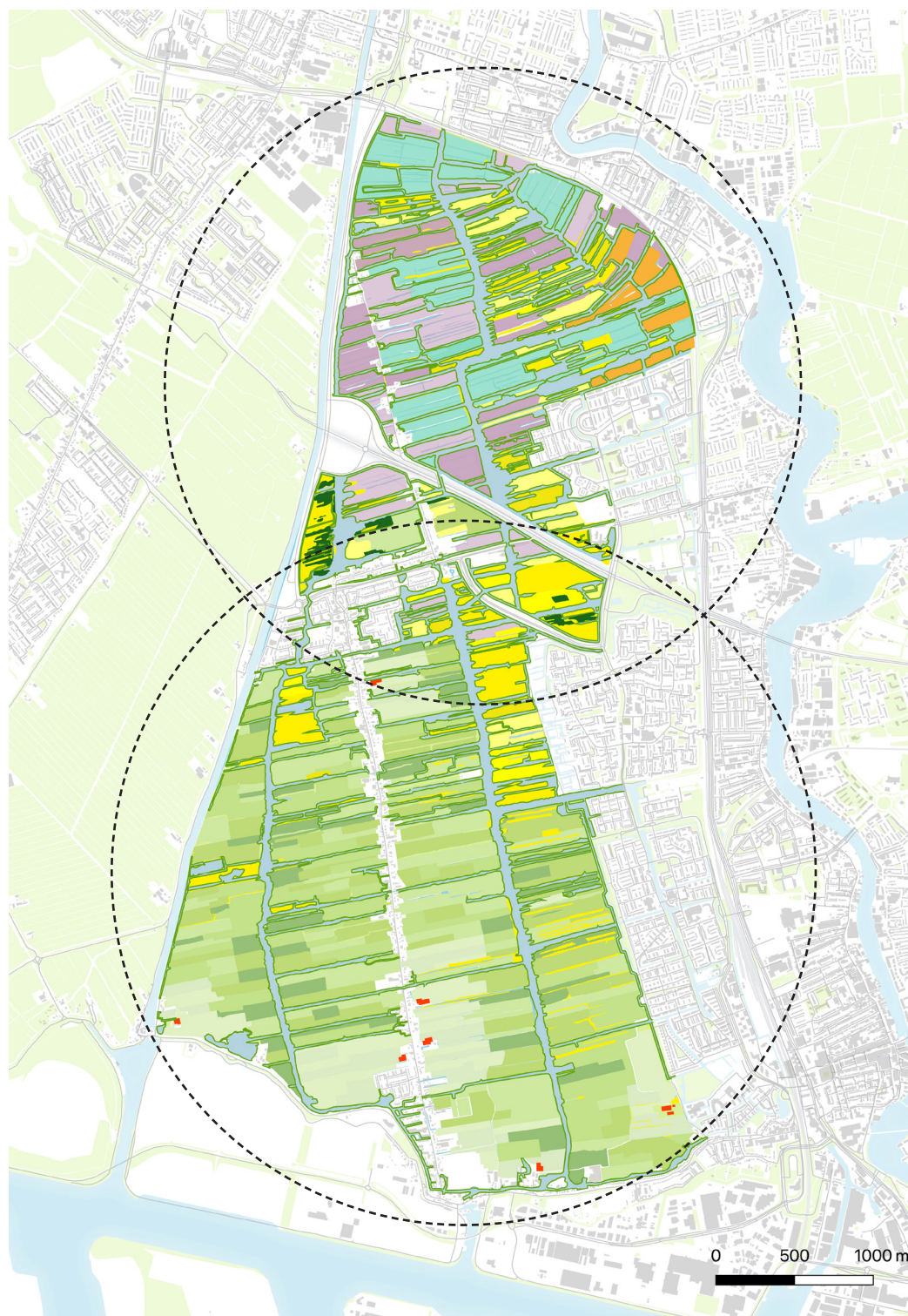

Afbeelding 16. Indicatieve proeve van een beheerindeling

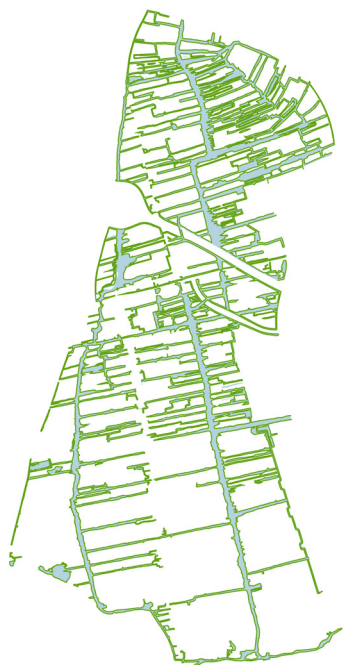
Hier beschrijven we de beheerindeling voor het Uitvoeringsprogramma. Hierin is het project 'Opstellen van een Integraal Beheerplan voor Polder Westzaan' opgenomen. Doel is om de voorgestelde richting in dat kader verder af te stemmen en te verfijnen.

- *Hoofwatersysteem: brakke ruigten en zomen.*
- *Guisveld: combinatie van veenmosrietlanden, veenheide, pilots voor verlandings, behoud goede weidevogelpercelen en cultuurhistorisch waardevolle Vijverlanden*
- *Overgangsgebied het overgangsgebied Euverenweg en De Lus (omgelegde Guisweg): accent natuurgerichte recreatie en inbedding historische bebouwingsstructuur in open landschap*
- *Westzijderveld en de Reef: agrarisch gebruik met accent versterking weidevogelbeheer en behoud veenmosrietlanden en veenheiden*

- Afwisseling van jonge verlandingsstadia
- Vochtige hooilanden en zilte graslanden
- Afwisseling van veenmosrietlanden, rietmoerassen, veenheiden en hoogveenbossen
- Brakke ruigten en zomen
- Weidevogelgebied met mozaïekbeheer
- Boerderij
- Vijverlanden

Het brakke oppervlaktewatersysteem

Afbeelding 18. Otter

Afbeelding 19. Purperreiger

Afbeelding 20. Ringslang

Afbeelding 21. Paling

Afbeelding 22. Driedoornige stekelbaars

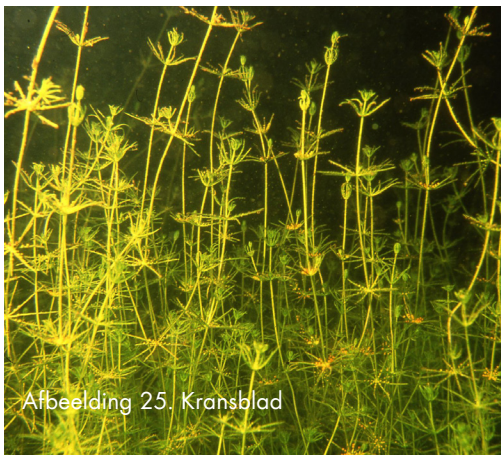
Afbeelding 23. Baars

Afbeelding 17. Verbrakking voor stevig natuurherstel

Het hoofdwatersysteem is de bloedsomloop van Polder Westzaan. Verbrakking biedt grote kansen voor het habitat brakke ruigten en zomen langs open water (H6430B). Ooit kleurden de oevers van de watergangen wit van het lepelblad, maar in het huidige landschap is deze kenmerkende soort nagenoeg verdwenen. Met verbrakking creëren we een stevige basis voor herstel. In tegenstelling tot het huidige polderwater is brakwater helder en dat schept de basis voor een rijker onderwaterleven, met bijzondere waterplanten en meer diversiteit in de visstand. Het brakwatersysteem geeft bovendien een enorme impuls aan de belevingswaarde van het landschap.

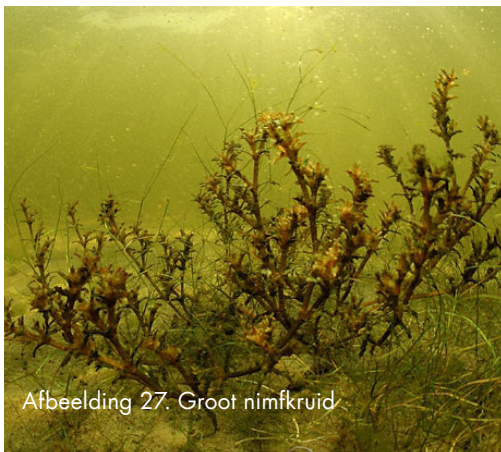
Afbeelding 24. Dodemansvingers

Afbeelding 25. Kransblad

Afbeelding 26. Echt lepelblad

Afbeelding 27. Groot nimfkruid

Afbeelding 28. Heemst

Afbeelding 29. Echt lepelblad

Het bestaande moeraslandschap

Afbeelding 31. Baardman

Afbeelding 32. Bruine kiekendief

Afbeelding 33. Veenhommel

Afbeelding 34. Moeraskartelblad

Afbeelding 35. Noordse woelmuis

Afbeelding 36. Roerdomp

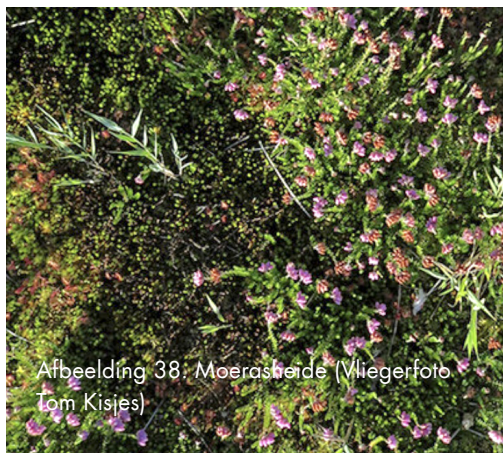
Afbeelding 30. Veenmosrietlanden/veenheiden

Het beheer van het moeraslandschap in Polder Westzaan is gericht op het behoud en uitbreiding van kwalificerende Natura 2000 habitats zoals veenmosrietlanden, veenheiden, met sporadisch ook veenbosjes. Dit landschap is zeer karakteristiek voor Polder Westzaan.

Afbeelding 37. Ronde zonnedaauw

Jürgen M.

Afbeelding 38. Moerasteride (Vliegerfoto
Tom Kisjes)

Afbeelding 39. Onderhoud in het Westzijderveld

Afbeelding 40. Moerasbos (Vliegerfoto
Tom Kisjes)

Afbeelding 41. Veenmosrietland

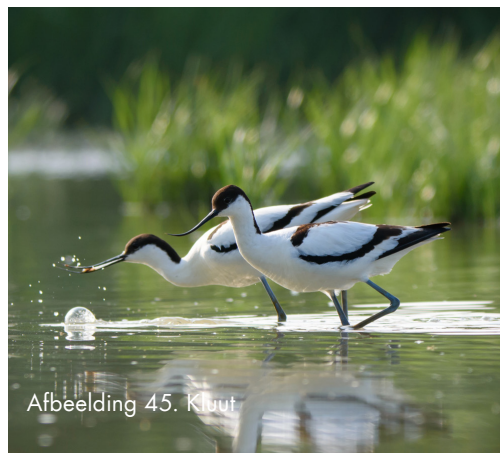
Uitbreiding van het bestaande moeraslandschap

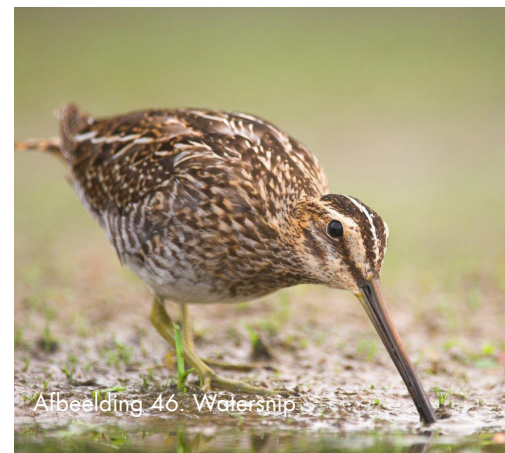
Afbeelding 43. Visdief

Afbeelding 44. Lepelaars

Afbeelding 45. Kluut

Afbeelding 46. Watersnip

Afbeelding 47. Moerassprinkhaan

Afbeelding 48. Harlekijnorchis

Afbeelding 42. Verlanding

Voor Natura 2000 is van groot belang dat de verschillende successiestadia van het moeraslandschap naast elkaar aanwezig zijn en zich cyclisch kunnen vernieuwen. Verlanding is in principe mogelijk in onderbemalingen in het Guisveld en De Reef. In het Uitvoeringsprogramma gaan we dit verder onderzoeken en uitwerken (zie ook verbeelding verlandingsreeks in de bijlage)

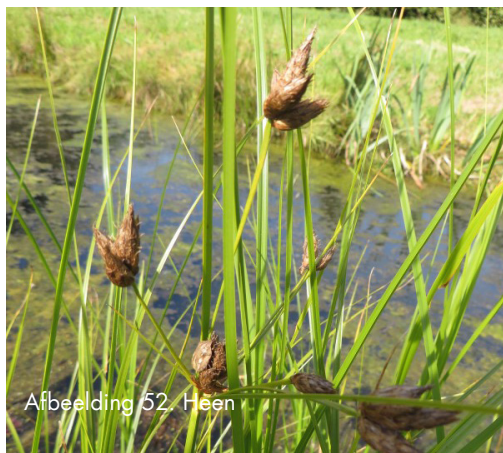
Afbeelding 49. Zilt grasland met echt
lepelblad

Afbeelding 50. Vochtig hooiland of zilt
grasland

Afbeelding 51. Ondergelopen onderbemaling Guisveld (Vliegerfoto Tom Kisjes)

Afbeelding 52. Heen

Afbeelding 53. Riet

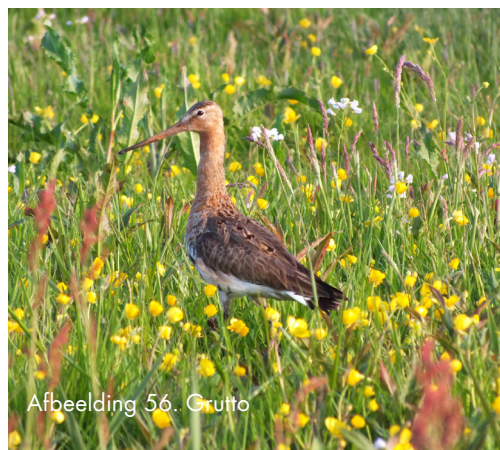
Afbeelding 54. Ruwe bies

Het natuurlijk / agrarisch grasland

Afbeelding 55. Weidevogelgebied

Het streefbeeld in De Reef en Westzijderveld en delen van het Guisveld is het veenweidelandschap. Doel is om hier geleidelijk, samen met de boeren en Staatsbosbeheer een stap te zetten richting grote aaneengesloten weidevogelkernen met een hoge botanische diversiteit. Het agrarisch landschap zal een grotere afwisseling laten zien van door koeien begraaide graslanden, vochtige, deels schrale hooilanden en plas-dras situaties. In het voorjaar is dit landschap zeer bloemrijk met volop weidevogels, die zich laten zien en horen. Dit levert een spectaculair mooi en duurzaam agrarisch landschap op.

Afbeelding 56. Crutto

Afbeelding 57. Kievit

Afbeelding 58. Tureluur

Afbeelding 59. Kievitkuikens

Afbeelding 60. Scholekster

Afbeelding 61. Kemphaan

Afbeelding 62. Plas-dras greppels

Afbeelding 63. Blaarkoppen

Afbeelding 64. Kruidenrijk grasland

Afbeelding 65. Grutto's

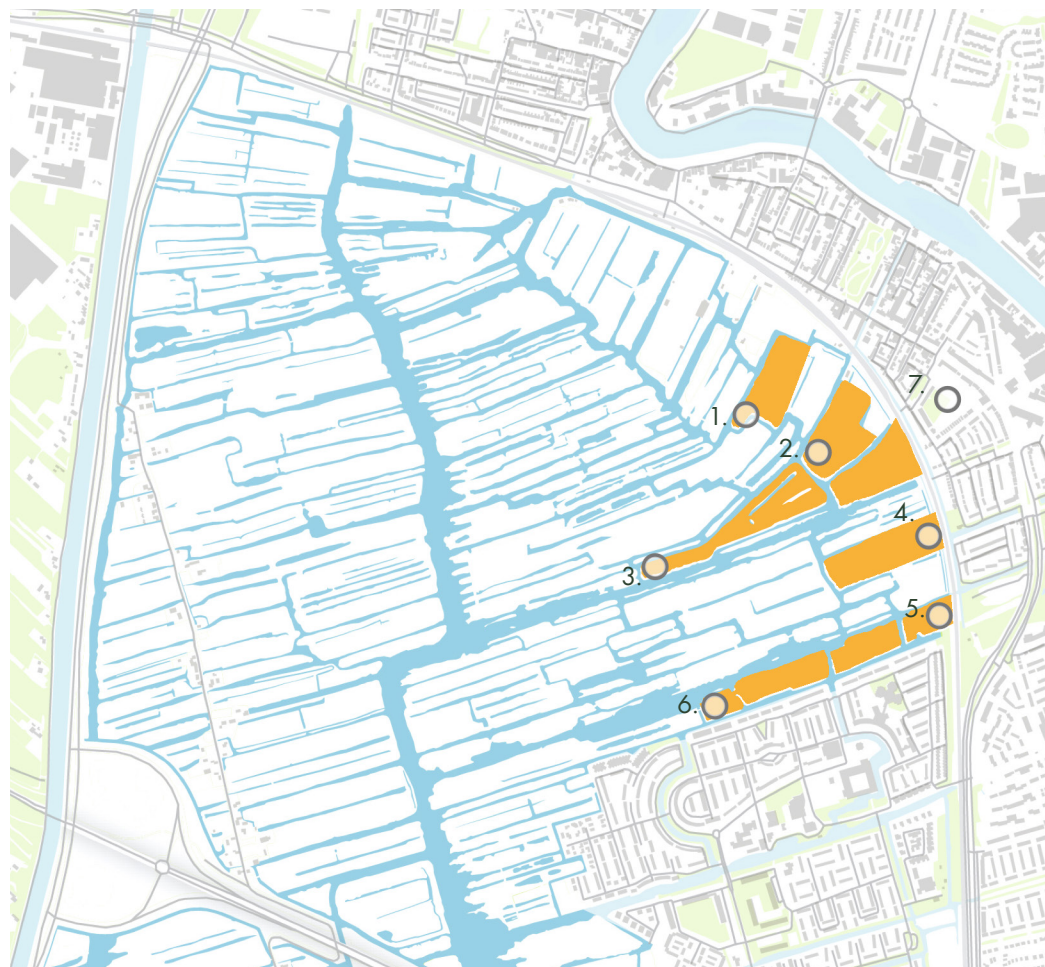
Afbeelding 66. Plas-dras in de Woude

Archeologische monumenten

Afbeelding 67. Behoud archeologische monumenten

Zaanse papiermolens maakten witpapier van hoge kwaliteit. Voor het maken van witpapier was goede kwaliteit water nodig. Het water diende kristalhelder te zijn, vrij van ijzer en niet te zuur. Zaanse papiermakers ontwikkelden hiervoor een ingenieus systeem om water te zuiveren. Grondwater werd opgepompt van grote diepte met petmolens. Het water werd in een stelsel van vijvers gebracht om onder andere deeltjes te laten bezinken en het water te ontdoen van ijzer. Er werd kalk (schelpen) toegevoegd om de pH te verhogen. De vijvers waren breed en ondiep voor maximaal contact met zuurstof. Van de originele vijverlanden is tegenwoordig weinig meer zichtbaar. Wel vertegenwoordigen deze plekken grote archeologische waarden, omdat er restanten van papiermolens en de vijverlanden in de veengrond liggen.

Afbeelding 68. Vijverlanden voormalige papiermolens

■ Gemeentelijk archeologische monumenten

1. Papiermolen de Oude Blauw
2. Papiermolen de Rijzende zon
3. Papiermolen de IJver
4. Papiermolen de Oude Voorn
5. Papiermolen de Herder
6. Papiermolen het Herderskind
7. Papiermolen de Vergulde Bijenkorf

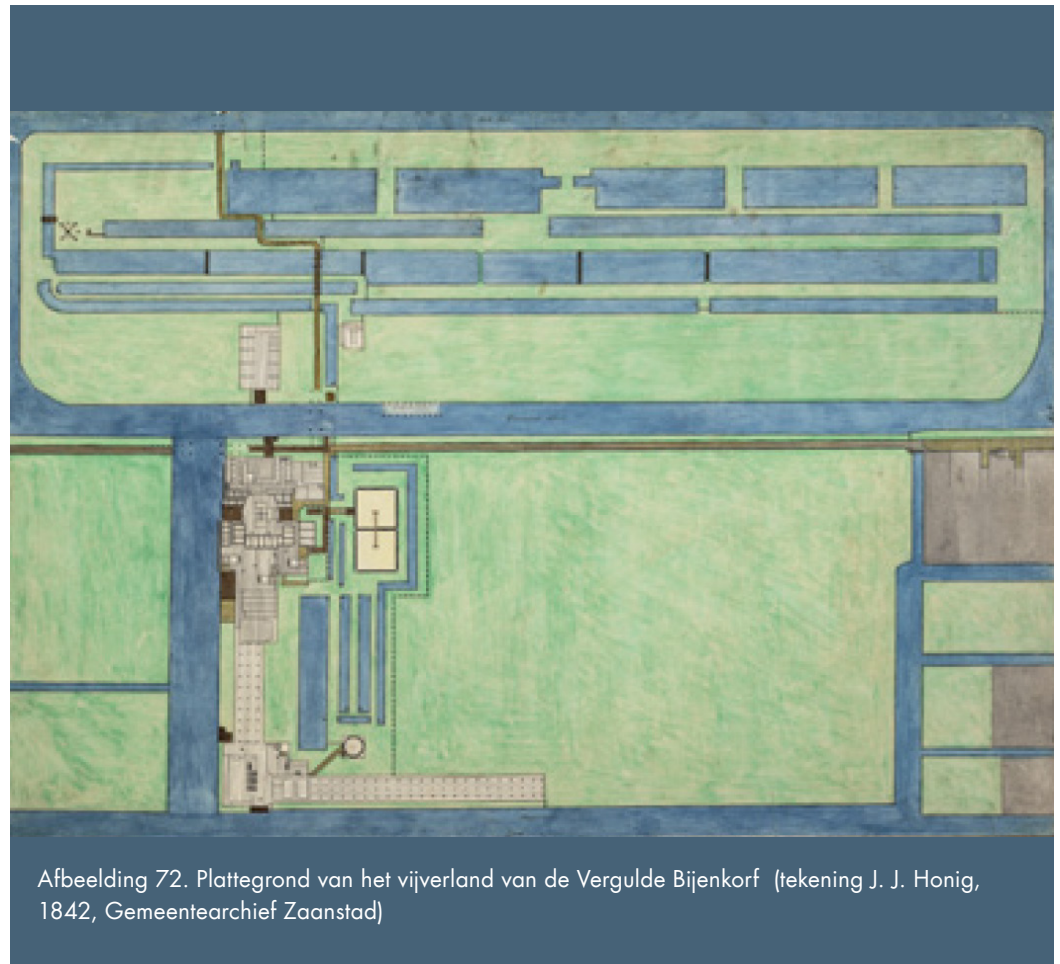
Afbeelding 69 Model van papiermolen de Eendragt met links het vijverland

Afbeelding 70. Restanten waterkelder de Oude Blauw

Afbeelding 71. Opgraving waterkelder de Oude Blauw

Afbeelding 72. Plattegrond van het vijverland van de Vergulde Bijenkorf (tekening J. J. Honig, 1842, Gemeentearchief Zaanstad)

Afbeelding 73. Papiermolen in het Guisveld (Arnold de Lange)

4

Landbouw

Toekomstbestendige landbouw in de polder

Achtergrond

Het realiseren van toekomstbestendige landbouwbedrijven is een belangrijke ambitie van het gebiedsproces. De landbouw heeft van oudsher het landschap gevormd en is ook een voorwaarde voor het beheer van de voorgestelde weidevogelkern. Tegelijkertijd staat de landbouw landelijk sterk onder druk en is er grote onzekerheid over de toekomst (zie hoofdstuk 1).

Wat zien we als de waarde en betekenis van de landbouw in Polder Westzaan?

De boeren in Polder Westzaan produceren hoogwaardig voedsel voor de inwoners van Nederland en de directe omgeving. De kwaliteit van Noord-Hollandse melk en kaas (inclusief Westzaan) onderscheidt zich in smaak en kwaliteit. Dit komt door een hoge

weidegang en daardoor een groot aandeel gras in het voer. Boeren dragen als ondernemers bij aan de bedrijvigheid in de regio. In Polder Westzaan staan ze garant voor kwaliteit en innovatie. Nederland speelt hierin ook internationaal een vooraanstaande rol. Zo is de CO₂ uitstoot per liter melk in Nederland het laagste in de wereld. Het combineren van agrarische bedrijvigheid met andere activiteiten draagt bij aan educatie en bewustzijn van de waarde en betekenis van de landbouw. De landbouw in Polder Westzaan biedt goede aanknopingspunten voor de invulling van de voedselvisie van de Provincie Noord-Holland (2020-2030) met als doel te komen tot een duurzaam voedselsysteem. Agrariërs dragen daarnaast bij aan de instandhouding van het open landschap en aan de weidevogelstand.

Agrarische bedrijven in Westzaan - een paar kengetallen

In Polder Westzaan bevinden zich momenteel 7 professionele boerenbedrijven. Het betreft een diversiteit aan bedrijven, die elkaar in agrarische activiteiten en nevenactiviteiten aanvullen.

- Voor alle bedrijven geldt dat ze relatief extensief en circulair zijn.
- De omvang varieert van 40-110 melk-koeien, 1 vleesveebedrijf;
- 4 van de 7 bedrijven zijn biologisch gecertificeerd
- In totaal is er ca. 200 ha in particulier eigendom, 245 ha in gebruik van Staatsbosbeheer, 20 ha van provincie en 35 ha in gebruik van overige partijen;
- 3 van de 7 bedrijven pachten meer dan 50% van hun land van Staatsbosbeheer, en zijn daarmee voor hun bedrijfsvoering afhankelijk van pachtgronden;
- Alle bedrijven doen aan weidevogelbeheer;
- 3 van de 7 bedrijven hebben een neventak.

Daarnaast is een aantal zogenaamde 'hobbyboeren' actief.

Landbouw in Polder Westzaan heeft zowel in aard als omvang een 'menselijke maat'. Door de toenemende regeldruk, het lage rendement en de beperkte uitbreidingsmogelijkheden is de toekomst van de landbouwbedrijven in Polder Westzaan onzeker. Dit verschilt per bedrijf. Sommige bedrijven zijn relatief klein en niet iedereen heeft (al) een opvolger. Voor alle bedrijven geldt dat er veel onduidelijkheid is over de gevolgen van nieuw beleid en dat dit een belemmering vormt om nieuwe investeringen te doen. Een deel van de agrarische gronden is in gebruik bij boeren van buiten het gebied of bij hobbyboeren. Dit bemoeilijkt een samenhangend beheer van de graslanden door de lokale boeren.

Er is een gezamenlijke ambitie om gronden waarop agrarisch (mede)gebruik gewent

is, en die in eigendom zijn van de betrokken partijen, in beheer te brengen bij lokale boeren. Hoe en of deze ambitie kan worden gerealiseerd wordt uitgewerkt in de vervolgfase van dit proces.

Trends en knelpunten in de landbouw

Een dominante maatschappelijke trend in de landbouw is (nog steeds) schaalvergroting. Steeds duidelijker wordt dat deze trend nog slechts op specifieke plekken in Nederland een toekomst heeft. Als deze trend zich zou vertalen naar Polder Westzaan, dan zou dat betekenen dat er minder bedrijven overblijven, die meer grond beheren en primair gericht zijn op de productie van melk en vlees. Daarbij passen in de regel grotere stallen, met relatief intensief gebruikte huiskavels en extensiever gebruikte veldkavels. Beleidsopgaven van de overheid worden vooral opgelost door techniek en innovatie: onderwaterdrainage, verkleien, emissiearme stallen en vergroten van percelen. Weidevogelbeheer is in principe inpasbaar, maar alleen voor zover dat niet ten koste gaat van de productie (geen kernactiviteit).

Een andere trend is de verschuiving van marktmacht in de keten van producent naar consument. De retail heeft daarin een grote macht, met een commerciële doelstelling en slechts drie grote inkooporganisaties. In de gangbare agrarische productieketen krijgt de boer slechts een fractie van de waarde van het product in de winkel. Dat zet een duurzame economische bedrijfsvoering van boerenbedrijven onder druk. De prijs waartegen agrarische producten worden afgenomen ligt vaak dicht tegen de productieprijs, met dus een kleine winstmarge. Dat dwingt tot schaalvergroting. Om de landbouw duurzaam te maken, zijn korte ketens een mogelijke oplossing. Dat betekent het lokaal produceren van onderscheidende agrarische producten (melk, kaas) en deze lokaal/regionaal vermarkten. (Dit gebeurt ook al op relatief kleine schaal.)

Afweging

Bij de historie, de aard en de omvang van de agrarische bedrijvigheid in Polder Westzaan ligt het perspectief veel meer in de combinatie van de volgende 3 elementen:

1. Het voortzetten van kernactiviteiten van het boerenbedrijf (melkvee/vleesvee)
2. Boeren met de natuur
3. Verbreding en specialisatie

Ad 1. Het voortzetten van kernactiviteiten van het boerenbedrijf, met gebruik van de diversiteit die er aanwezig is (zie hierboven), waarin voedselproductie mogelijk is, inkomen kan worden verdiend, in een omvang en intensiteit die goed samengaat met de andere opgaven van het gebied.

Ad 2. Boeren in Polder Westzaan vraagt om boeren in samenhang met de natuur; en in lijn met de kaders van de natuurregelgeving. Tegenwoordig wordt veel gesproken over 'natuurinclusieve landbouw' of 'Boeren met de natuur': dus boeren in harmonie met wat voor de natuur en leefomgeving op korte en langere termijn is vol te houden.

Ad 3. Verbreding en specialisatie kunnen bijdragen aan het inkomen van de bedrijven en versterken de relatie boer-burger. Het is een kansrijke maatschappelijke ontwikkeling waarbij nevenactiviteiten worden opgepakt in de sfeer van recreatie, educatie, zorg en eigen verwerking en afzet van boerderijproducten.

Deze ontwikkelingen bieden ruimte voor:

- Extensievere, mogelijk grotere agrarische bedrijven, gericht op biologisch, vleesvee of alternatieve teelten.
- Samenwerking tussen bedrijven onderling en met andere partijen, bijvoorbeeld voor een gezamenlijke aanpak van het predatie- en ganzenbeheer.
- Intensievere en elkaar aanvullende samenwerking van boeren met Staatsbosbeheer en samenwerkende natuurorganisaties.

Afbeelding 74. Grazende koeien in Westzaan met op de achtergrond Zaandam (Foto Rik de Visser)

- Verder ontwikkelen van het zuidelijk deel van Polder Westzaan als een nog beter weidevogelgebied. Diverse bedrijven zijn al zeer actief met weidevogelbeheer. Dit betekent ook verder ontwikkelen van bloemrijke vochtige hooilanden met insecten, toepassen van ruige mest, voldoende plas-dras situaties en extensieve beweiding. Centraal staat de combinatie van enerzijds borging van weidegang en anderzijds goed weidevogelbeheer. Dit vraagt om nieuwe samenwerkingsvormen en nieuwe bedrijfs- en verdienmodellen. Het oprichten van een TBO door agrariërs kan een interessant perspectief zijn.

Inzet van de gebiedsvisie is om bedrijven actief te ondersteunen in de ontwikkeling van hun activiteiten in de combinatie van de 3 elementen. Zo kan worden toegewerkt naar een nieuw evenwicht tussen voedselproductie, natuurbeheer en verbreding/specialisatie.

Duidelijk is dat dit geen eenvoudige opgave is, mede gezien alle onzekerheden die de boeren hebben over de precieze gevolgen van bijvoorbeeld de stikstofaanpak, het waterbeleid en het klimaatakkoord en over de economische haalbaarheid van mogelijke nieuwe nevenactiviteiten.

Juist daarom is de gebiedsgerichte aanpak van belang. Deze biedt de mogelijkheid om uiteenlopende opgaven meer in samenhang te beschouwen en te werken aan echt integrale oplossingen. Ook om extra middelen voor het gebied beschikbaar te krijgen; en deze in te zetten als ondersteuning (in plaats van vergoeding). Samenwerken en elkaar aanvullen en versterken zijn daarin cruciaal. En ook: bouwen aan vertrouwen, van afschermen naar genieten, van opleggen naar samen verantwoordelijkheid nemen. Doel: een toekomstbestendige landbouw in Polder Westzaan.

Het natuurlijk / agrarisch grasland

Afbeelding 75. Boeren met de natuur

Afbeelding 76. Jan Rutte met zijn koeien

Afbeelding 77. grutto met koeien op de achtergrond

Afbeelding 78. Kamperen bij de boer

Afbeelding 79. Weidevogelsafari

Afbeelding 80. Kijken in de stal bij boer Bax

Afbeelding 81. Beleef de eerste weidegang bij boer Ebbelaar

Afbeelding 82. Zuivelwinkel familie Box

Afbeelding 84. Zorgboerderij

Afbeelding 83. Melkkoeien in Polder Westzaan

Afbeelding 85. Agrarisch natuurbeheer Rouveen

5

Recreatie

Recreatieve beleving Zaankanters versterken naar draagvlak landschap

Achtergrond

Polder Westzaan is nu beperkt ontsloten voor fietsers en wandelaars en het recreatieve voorzieningenniveau is beperkt. Er wordt wel veel gevaren, maar dit zorgt ook voor overlast. Op een van de inloopavonden is gezegd dat Polder Westzaan geen Twiske moet worden. Hiermee bedoelen mensen dat Polder Westzaan een authentiek cultuurlandschap is dat niet zoals het Twiske specifiek als recreatiegebied of -park moet worden ingericht. Het gaat om een de beleving van het gebied zoals het nu is. Veel mensen hechten bovendien veel aan het behoud van de rust en de ruimte. Anderzijds is er ook gepleit voor een betere recreatieve ontsluiting en extra voorzieningen voor natuur- en landschapsbeleving. Polder Westzaan is immers een uitloopgebied voor in de toekomst meer dan 200.000 inwoners van Zaanstad. Er zijn concrete suggesties gedaan voor nieuwe wandelpaden, aanlegsteigers en uitkijkpunten. Als we in dit gebied gaan verbrakken, ontstaat een uitzonderlijk brak veenweidegebied van Europese betekenis.

Afweging

De vraag is: hoeveel ruimte willen we geven aan de recreatie? In de tabel op de volgende bladzijde zijn twee opties afgewogen. Binnen de werkgroep is er een duidelijke voorkeur voor de tweede optie.

Mede om het draagvlak voor natuur- en landschapsbehoud onder de bevolking van Zaanstad te verbreden, streven we naar een vergroting van de recreatieve en educatieve betekenis van het gebied en naar nieuwe mogelijkheden voor actieve natuur- en landschapsbeleving. Dit kan ook economisch interessant zijn voor de boeren en andere ondernemers in en rond het gebied. Door een goede zoning, locatiekeuze en extra toezicht kunnen verstoringseffecten beperkt blijven en blijft voldoende rust gewaarborgd. Want, we willen het kind niet met het badwater weggoien. Een duurzame toekomst voor Polder Westzaan staat voorop. We proberen de recreatiemogelijkheden te versterken waar mogelijk, maar nergens mag dit ten koste gaan van de waarden die het gebied vertegenwoordigt: open cultuurlandschap, boerenland, met weidevogels en moeras en een unieke cultuurgeschiedenis.

De recreatieve beleving van het gebied willen we versterken naar draagkracht van het landschap. Het gebied heeft nu al ontzettend veel te bieden. Juist dit willen we beter ontsluiten

voor de bezoeker met oog voor de kwetsbaarheid van het veenlandschap en de natuur. We denken concreet aan de volgende punten:

- Door verbreding ontstaan meer mogelijkheden om het landschap van Polder Westzaan van binnenuit te beleven: denk aan logeren bij de boer (kamperen, bed- en breakfast, e.d.) een weidevogelsafari, een bezoek aan een boerenlandwinkel of het kijken naar de dansende koeien die in het voorjaar weer de wei in mogen.
- De versterking van Polder Westzaan als weidevogelgebied gaat veel mensen veel plezier brengen. De bloeiende hooilanden zorgen, samen met geluiden van de vogels, voor het ultieme voorjaarsgevoel. Met de Grutto als belangrijk icoon.
- Door de verbraking van het watersysteem herstellen we de unieke natuur van ruigten en zomen langs de oevers. De bekende ecooloog Victor Westhoff beschreef al in zijn boeken 'Wilde Planten', hoe betoverend mooi, deze door echt lepelblad witgekleurde oevers, er uit gezien hebben. De brakke verlandingsnatuur voegt bovendien een nieuw fenomeen toe aan het landschap. Mensen kunnen hier beleven hoe het proces van verlanding uiteindelijk weer voor natuurlijke aanwas van het veenmoeraslandschap kan zorgen.
- De nog gave en werkzame papiermolen De Schoolmeester kan uitgroeien tot het recreatieve hart van Polder Westzaan. De molen bezoeken betekent de 17e eeuw betreden, een tijd waarin de Zaanstreek het eerste windgedreven industriegebied van Europa was. Hoe bijzonder is dat? Het papier dat hier werd gemaakt ging de hele wereld over. Belangrijke internationale verdragen zijn hierop vastgelegd. De Schoolmeester is een unieke ervaring waar nu veel te weinig mee gebeurt.
- Door Buitenpoorten bij de NS-stations te ontwikkelen kunnen ook mensen van buiten het gebied meer genieten van de unieke Polder Westzaan.

Recreatie	Behoud rust en ruimte	Betere recreatieve ontsluiting
1. Aantrekkelijk landschap	✓ Minimale verstoring	✓ Meer kansen voor natuur- en landschapsbeleving ✓ Meer draagvlak voor natuur- en landschapsbehoud
2. Robuust ecologisch systeem	✓ Minimale verstoring	✗ Meer verstoring
3. Toekomstbestendige landbouw	✓ Minder overlast	✓ Kansen voor verbreding ✓ Kansen voor korte ketens
4. Klimaatadaptief watersysteem	✓ Minder risico op vandalisme	✓ Extra waterbeleving en vaarmogelijkheden

Tabel 3. Overzicht met afwegingen recreatie

Mogelijkheden

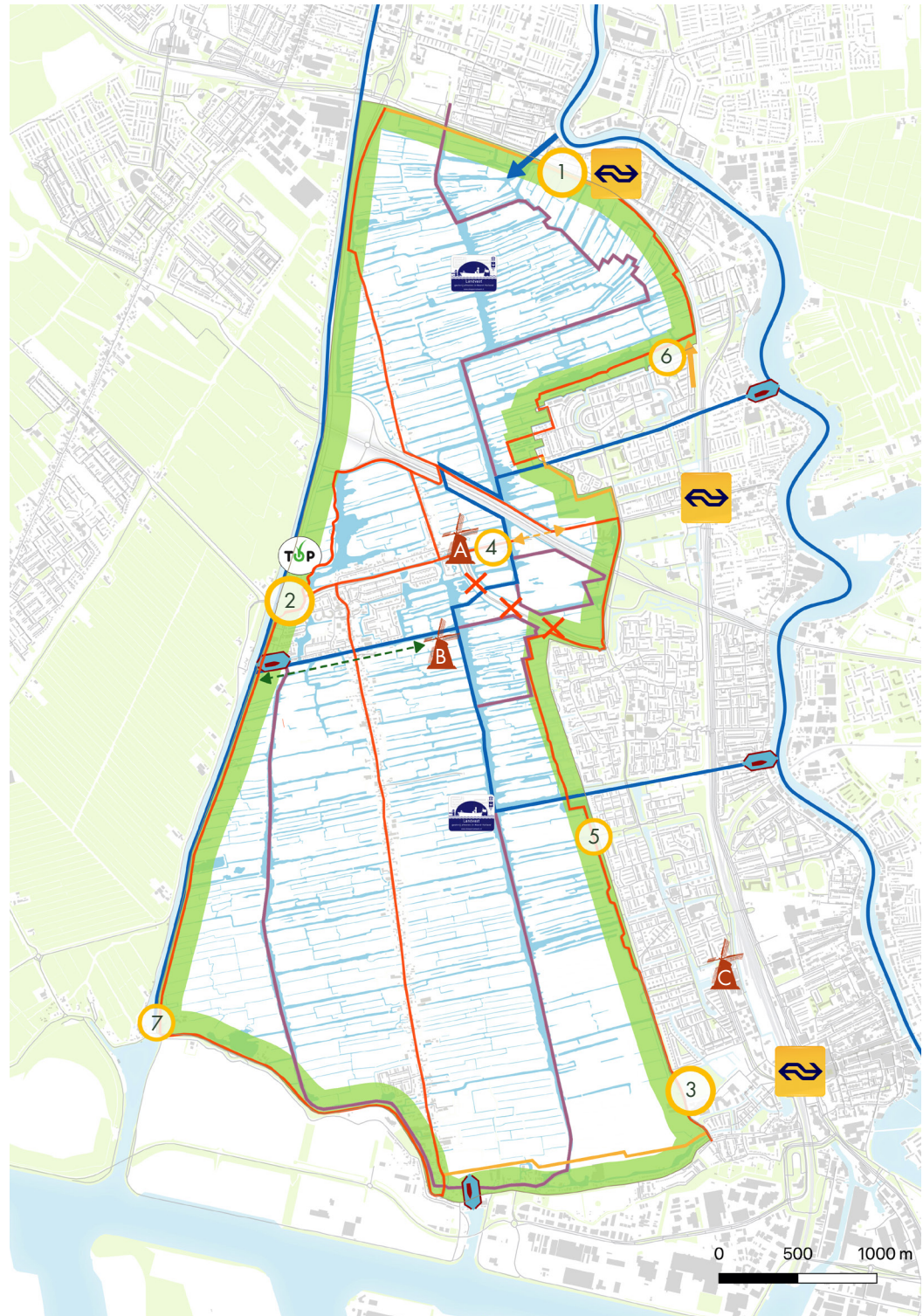
Concreet wordt gedacht aan de ontwikkeling van een meer samenhangend netwerk van fiets- en wandelpaden, in het bijzonder een 'Rondje Westzaan' met gescheiden paden voor fietsers en wandelaars en een aantal ontbrekende schakels, plus kleinere ommetjes vanuit de omliggende woongebieden rondom de Guisweg. Dwarsverbindingen door het veld zijn niet gewenst. Wandel- en fietspaden zullen alleen langs de randen worden geprojecteerd. Aansluitend op het Rondje Westzaan zou een aantal 'toegangspoorten' tot het gebied aangelegd kunnen worden, waaronder een centrale ontvangstlocatie annex informatiecentrum en recreatief vertrekpunt bij de papiermolen De Schoolmeester. Voor het landschap, de natuur en het recreatief gebruik zou het fantastisch zijn als het oorspronkelijke tracé van de Guisweg hersteld zou worden en de omgelegde Guisweg zou kunnen verdwijnen. Hiermee zou ook directe recreatieve link met de Zaanse Schans tot stand kunnen komen. Dit moet vanzelfsprekend verder worden verkend. Belangrijk zijn ook de NS-stations Zaandam, Zaanse Schans en Wormerveer. Hier is concept 'Buitenpoorten van toepassing'.

De zuidelijke horizon van Polder Westzaan wordt in toenemende mate gedomineerd door grootschalige logistieke bedrijven (in de volksmond dozen genoemd). Vergroening van de zuidrand is een wens van omwonenden. Tenslotte is het zinvol om de samenhang vast te stellen met de voorgenomen verdiepte aanleg van de Guisweg ter hoogte van NS-station Zaanse Schans.

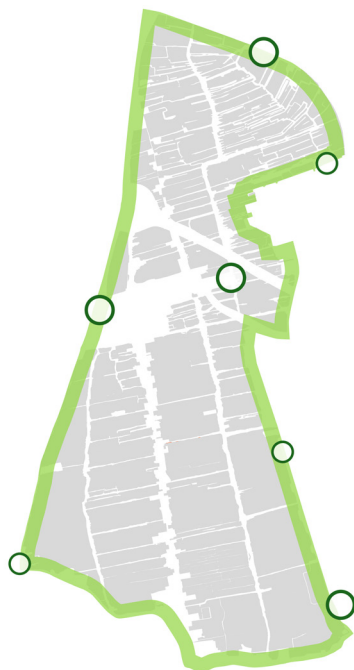
Bijzondere aandacht is nodig voor educatie en voorlichting. Polder Westzaan is nog weinig bekend bij de inwoners van Zaanstad en met name de jeugd zou meer bij de gebiedsontwikkeling betrokken kunnen worden. Het gaat niet alleen om fysieke verbindingen, maar om een bredere inbedding van Polder Westzaan in de 'mental map' van de bewoners van Zaanstad. Bekend zijn de vaartochten voor scholieren in het Guisveld elk voorjaar door het ZNMC. Het nieuwe natuurmuseum in het ZNMC biedt mogelijkheden voor een permanente expositie over de natuurwaarden. Ook culturele evenementen, educatieve programma's of het opzetten van korte ketens tussen Polder Westzaan en de stad kunnen daar onderdeel van zijn.

Afbeelding 86. Recreatie in de polder

- Rand
- 1 Buitenpoort Wormerveer
- 2 Poort watertoren Westzaan
- 3 Poort afvalberg Zaandam
- 4 Centrale ontvangstlocatie
- 5 Entree Westerwatering
- 6 Entree Rooswijk
- 7 Entree Nauerna

- Molens
- A Papiermolen de Schoolmeester
- B Pelmolen het Prinsenhof
- C Houtzaagmolen de Held Jozua

- Rondje Westzaan**
- Rondje Westzaan
- Nieuwe schakel rondje Westzaan
- Dwarsverbinding / ommetjes
- Relkepad
- Nieuwe entree rondje Westzaan
- Op termijn: verwijderen doorsnijding Guisweg

- Vaar netwerk**
- Vaarroute
- Nieuwe vaarverbinding
- Kanoroute
- Sluis
- 'Landvast' afmeervoorzieningen (project RNH-SBB)
- Nieuwe aanlegplaats voor recreatievaart bij bestaand toeristisch overstappunt (TOP)

Recreatie

Afbeelding 87. Recreatie

Afbeelding 88. Frans Marspad

Afbeelding 89. Vaarexcursies in Guisveld

Afbeelding 90. Wandelen over water Guisveld

Afbeelding 91. Wandelen door het landschap

Afbeelding 92. Suppen op de wateren

Afbeelding 93. Kanoën in de polder

Afbeelding 94. Excursies naar papiermolen
De schoolmeester

Afbeelding 95. Entree station Zaandam

Afbeelding 96. Papiermolen de Schoolmeester als centrale ontvangstlocatie van Polder Westzaan

Afbeelding 97. Visual Buitenpoort station
WormerVeer DS Landschapsarchitecten

Afbeelding 98. Uitzichtpunt op de afvalberg van Zaandam

Afbeelding 99. Stadsrand Westerkoog met links bosontwikkeling in het moeras (Vliegerfoto Tom Kisjes)

Afbeelding 100. Natura 2000 herstelwerkzaamheden in het Westzijderveld (Vliegerfoto Tom Kisjes)

6

Vervolgstappen

Nadere besluitvorming

De voorliggende gebiedsvisie beoogt recht te doen aan ieders inbreng en daarmee een goede basis te leggen voor het vervolgtraject. De visie zoals die er nu ligt geeft richting aan de toekomst van het gebied en aan de vervolgstappen om daar te komen. Uitwerking en concretisering is nog nodig op de volgende punten:

1. De organisatie van het vervolg van het gebiedsproces. Daartoe (kunnen) behoren:
  - De wijze van betrokkenheid van inhoudelijke professionals en bestuurders (nu in werkgroep en klankbordgroep)
  - De wijze waarop het gebiedsproces wordt geleid en wie dat doet?
  - De wijze van samenwerking van gebiedspartners in beheer en op andere terreinen.
2. De opzet voor de financieringsstructuur van het gebiedsproces.

3. Vorm en inhoud geven van het Uitvoeringsprogramma, en nadere formulering van projecten.
  - Daarin zal ook aandacht zijn voor versterking van de inhoudelijke samenhang van de 4 thema's: water, natuur, toekomstbestendige landbouw en recreatie.
  - Basis hiervoor vormen hierna genoemde 'Elementen van het uitvoeringsprogramma'.
  - Een specifiek onderdeel vormt de opzet van de aanpak voor het komende jaar van het onderdeel verbrakking. Dit zal vanaf eind maart verder worden uitgewerkt in samenspraak met de agrariërs.

Dit wordt gedaan in de periode april t/m juni 2022. Deze periode wordt ook benut om de goede samenwerkingsbasis die is gelegd verder uit te bouwen. Resultaat is een 'Polderpact Westzaan': de overeenstemming en overtuiging van de betrokken organisaties om gezamenlijk de visie te realiseren.

Aanzet tot een uitvoeringsprogramma

Voor de uitvoering van de Gebiedsvisie zal de komende jaren een aantal projecten worden opgestart. Daarvoor gaan we een uitvoeringsagenda opstellen. Opgenomen worden projecten die van strategisch belang zijn voor de gebiedsgerichte aanpak. Deze hebben een uitvoeringstermijn van maximaal 5 jaar. Waar mogelijk worden op korte termijn al concrete inrichtings- en beheermaatregelen uitgevoerd, maar de feitelijke aanpassing van de inrichting en het beheer zal langer doorlopen dan 5 jaar en zal geleidelijk vorm krijgen.

De uitvoeringsagenda behelst een gezamenlijke inspanningsverplichting van alle partijen die vertegenwoordigd zijn in de werkgroep om de opgenomen projecten tot uitvoering te brengen, waarbij de rol en de bijdrage van die partijen per project kan verschillen. Per project zullen concrete uitvoerings- en financieringsafspraken worden gemaakt tussen de betrokken partijen. De uitvoeringsagenda laat onverlet de reguliere taken en verantwoordelijkheden van de deelnemende partijen, maar voor alle partijen geldt dat zij eigen werkzaamheden buiten de gezamenlijke uitvoeringsagenda om steeds zullen afstemmen met de afgesproken kaders en ambities van de Gebiedsvisie, en er in ieder geval voor zullen zorgen dat deze hier niet strijdig mee zijn. De Gebiedsvisie met uitvoeringsagenda is niet bindend voor derden en voor zover van toepassing gelden voor de uit te voeren projecten de normale inspraak- en bezwaarprocedures in het kader van de ruimtelijke ordening en de milieuwetgeving.

Punten voor het uitvoeringsprogramma

Voor elk project worden doel, maatregelen, betrokken partijen, globale kosten en mogelijke financiering benoemd.

Verbrakking

- Uitvoeringsplan Verbrakking: met de onderdelen zoals genoemd in Hoofdstuk 2.

- Realisatieplan klimaatadaptief en goed beheerbaar watersysteem, met meer ruimte voor waterberging, minder bodemdaling, een goede waterkwaliteit en een praktische oplossing voor de gewenste verbrakking, die recht doet aan alle belangen.
- Monitoring van de kwaliteit van het inlaatwater uit het Noordzeekanaal.

Stikstof

- In aansluiting op de opgave zoals beschreven in hoofdstuk 1 onder h, is het uitgangspunt voor stikstofreductie dat per Natura 2000-gebied, elke sector minimaal evenredig aan haar huidige bijdrage aan de stikstofdepositie een bijdrage levert aan de reductie. In de provinciale stikstofaanpak worden verschillende sporen gevolgd om stikstofreductie te realiseren, met zowel generieke en provinciebrede maatregelen als een gebiedsgerichte aanpak.
- De gebiedsgerichte aanpak wordt gevolgd in dit gebiedsproces. Hierbij wordt wat betreft de bronmaatregelen gekeken wat de maximaal haalbare reductie van de stikstofuitstoot is binnen Polder Westzaan. Zie voor een verdere beschrijving de rapportage van Fase 1 van de Gebiedsvisie (Verkenning). In het vervolgproces zal de aanpak op dit punt nader uitgewerkt worden.

Natuur

- Opstellen van een afgestemd integraal beheerplan, met als actoren SBB, agrariërs en natuurorganisaties gericht op het behalen van de doelen: versterken weidevogelkern in het zuiden en moeraskern met verlandingen in het noorden en beheer van de ruigten en zomen inclusief aanpak predatie.
- De Vijverlanden vormen daarin een bijzonder aandachtspunt in verband met de gemeentelijke archeologische status.

Toekomstbestendige landbouw

- Per individuele agrariër een toekomstplan voor bedrijfsontwikkeling opstellen met inbegrip van natuur en recreatie, inclusief een zogenaamd erfspaspoort, op basis waarvan kan worden bepaald of en waarop verruiming van het planologisch kader nodig is in samenhang met de natuur- en landschapsdoelen.
- Opstellen collectief toekomstplan met onderlinge uitwisseling en samenhang, met onder andere de wijze waarop agrariërs met elkaar samenwerken:
  - In natuurbeheer mede in relatie tot de NNN-opgave;
  - Als collectief samenwerken met externe partijen zoals Staatsbosbeheer (waaronder pachtcontracten en beheer natuur) en Water, Land en Dijken;
  - In recreatief product;
  - In de wijze waarop de stikstofdepositie wordt gereduceerd en hoe deze reductie tot nut kan worden gemaakt zowel voor de natuur als uitbreiding van ruimtelijke economische ontwikkelingen.

Recreatie

- Ontwikkeling Buitenpoorten: station Wormerveer, Zaanse Schans, Zaandam en De Belt, en molenpark De Held Jozua.
- Planvoorbereiding ontwikkeling molen De Schoolmeester tot educatie en onthaalcentrum van Polder Westzaan.
- Plan van aanpak duurzaam en elektrisch varen inclusief het terugdringen van het overlast gevende gemotoriseerde vaarverkeer.
- Identificeren van ontbrekende schakels in de recreatieve routes en programmering. Planvoorbereiding en realisatie daarvan, waarvan in ieder geval de realisatie van de laatste schakel van een voetpad rondom Guisveld.

- Programmering sanering omgeving omgelegde Guisweg, met het oog op de opheffing van de barrière als onderdeel van het Zaanse Mobiliteitsplan.
- Ontwikkeling samenhangende aanpak op promotie, marketing, educatie met diverse betrokken actoren.

Afbeelding 101. Stadsrand Westerwatering (Vliegerfoto Tom Kisjes)

Bijlagen

Bijlage 1: brakke verlandingsreeks in een onderbemaling

Bijlage 2: weidevogeltellingen Polder Westzaan

BIJLAGE 1: BRAKKE VERLANDINGSREEKS IN EEN ONDERBEMALING

Op korte termijn staat de duurzame instandhouding van de Natura 2000-habitattypen 'brakke ruigten en zomen, veenmosrietlanden en veenheiden' voorop en wordt het natuurbeheer daarop gericht. Aanvullend zal ook ruimte gevonden moeten worden voor jonge verlanding om ook op de lange termijn de Natura 2000 habitattypen duurzaam in stand te houden (Natura 2000 beheerplan Polder Westzaan 2016-2022). Verlanding is het dichtgroeien van water zodat uiteindelijk nieuw veenland ontstaat. In het Guisveld ligt een kans om nieuwe verlanding op gang te brengen. Verlanding wordt mogelijk gemaakt door geleidelijk het peil op te zetten of een laag brak water op het maaiveld zetten. Het ten opzichte van de onderbemalingen hoog liggende watersysteem, maakt dit mogelijk. In het Uitvoeringsprogramma gaan we dit nader bepalen en uitwerken. Verdroging is geen risico want het waterpeil kan ieder moment bijgestuurd worden.

Op langere termijn kunnen vanuit de jonge verlandingsvegetaties door actieve veenvorming nieuwe veenmosrietlanden en veenheiden ontstaan. Meestal ontstaan verlandingen vanuit de oever door ruwe bies en kleine lisdodde. Ruwe bies en kleine lisdodde treden op als pionierssoort waartussen riet zich vestigt. Door de productie van organisch materiaal en de invang van slib in de oevervegetaties ontstaat na enkele jaren een verlandingszone. Aan oevers met een steil talud kan zich ook een drijvende kragge ontwikkelen vanuit de oever wortelende (riet)vegetaties. (Zie ook het Natura 2000 beheerplan 2016-2022). Hiermee wordt het minder noodzakelijk om periodiek gronden af te plaggen of petgaten uit te graven (zogenaamd 'cyclisch beheer'), wat immers gepaard gaat met veel verstoring en veenafbraak. Dat is winst voor de biodiversiteit, het klimaat en bodemdaling.

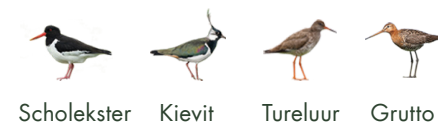
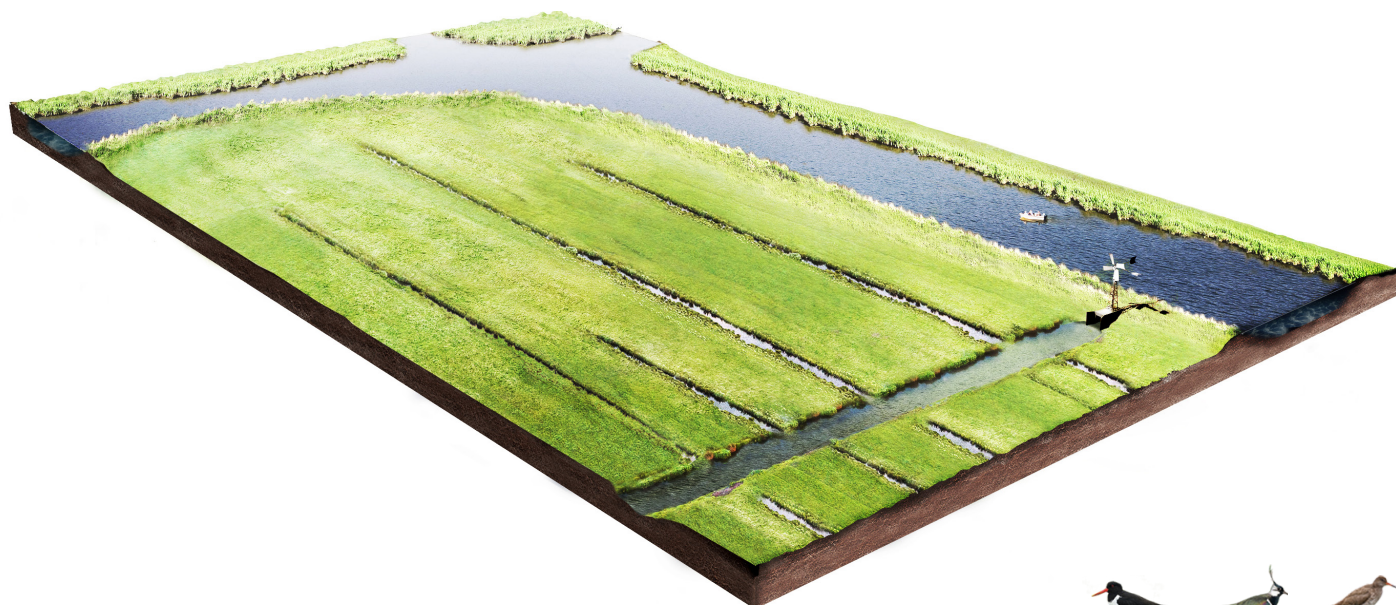
Een veelgehoord bezwaar tegen verlanding op voormalige bemeste graslandpercelen is dat deze in de huidige situatie wordt tegengewerkt door nalevering van onder meer fosfaten. Ook de zekere mate van toxiciteit van de ondergrond (sulfaten) als gevolg van overstromingen met zeewater wordt als een risico gezien. Maar uit recent onderzoek blijkt (zie ook Beheerplan Natura 2000 2016-2022), dat onder brakke omstandigheden de reductie van sulfaat en daarmee ook de vorming van sulfiden wordt geremd. Op dit moment zijn de sulfidegehalten extreem hoog als gevolg van verzoeting. Hoogstwaarschijnlijk remmen de hoge sulfidegehalten, in samenhang met de hypertrofe situatie van de waterbodem (dus overmatig voedselrijk), verlanding zodat er geen aanwas optreedt van jonge successiestadia van achtereenvolgens jong rietland, veenmosrietland en veenheiden. De verbraking creëert zodoende gunstigere omstandigheden voor verlanding. Bovendien is het water uit het Noordzeekanaal, in vergelijking met de Zaan, voedselarmer.

Dit vraagt ook een afgewogen aanpak met experimenten (instellen waterpeil, eventueel toevoegen bagger, rietmaaisel) en geduld. Het is een investering in de toekomst. Ontwikkeling van brakke water- en oevervegetaties leveren een bijdrage als foerageergebied voor weidevogels (plas-dras) en draagt tevens bij als leefgebied voor water- en moerasvogels. Dat is een plus in het gebiedsproces.

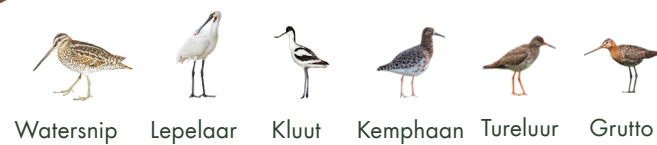
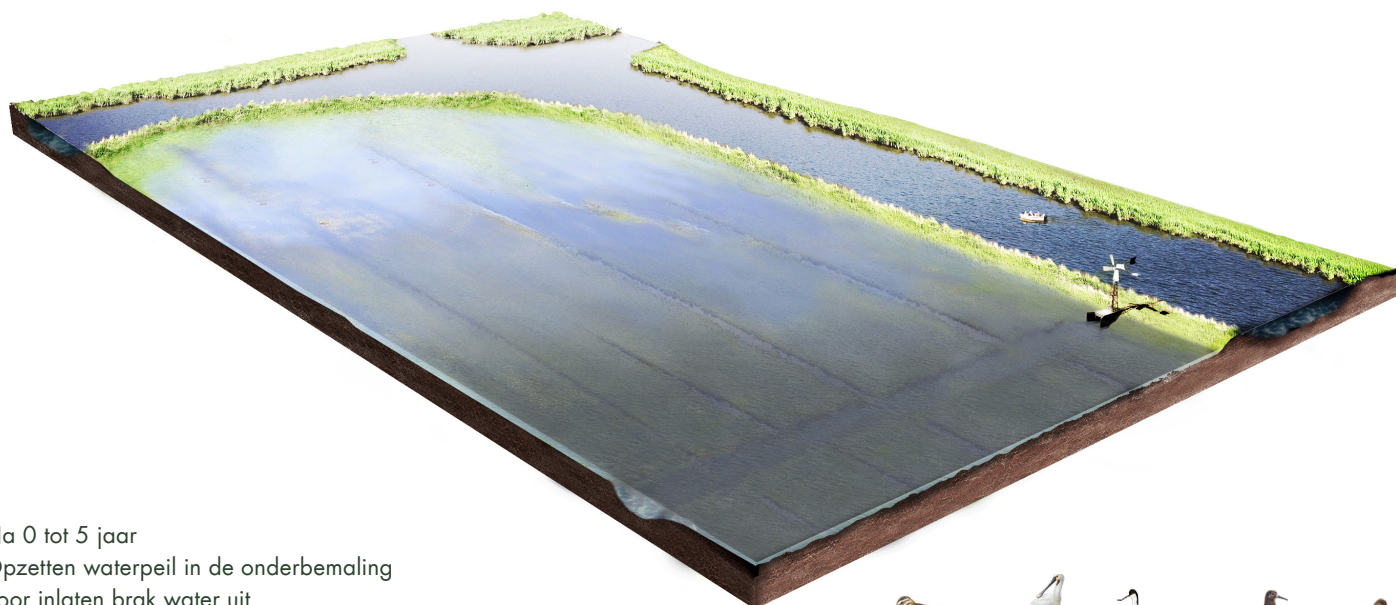
Nadat verlanding is gestart kan met beheer worden ingegrepen en kunnen successiestadia behouden blijven. Na verloop van tijd ontwikkelen verlande gebieden door, via overgangsen trilvenen (veenmosrietlanden) en vochtige heide, naar uiteindelijk hoogveenbos. Door bijvoorbeeld veenmosrietlanden te maaien en het maaisel af te voeren kan dit successiestadium langer in stand gehouden worden. Door verruiging en bomen te verwijderen kan vochtige heide blijven behouden. Hierdoor

kan eventuele bosontwikkeling voorkomen worden. Het is moeilijk in te schatten hoe snel het verlandingsproces verloopt en wanneer beheer noodzakelijk is. Wel verwachten we dat door de brakke omstandigheden lange tijd geen bomen kunnen groeien. In de praktijk zal moeten worden bepaald waar, wanneer en hoe zal moeten worden ingegrepen in de successie.

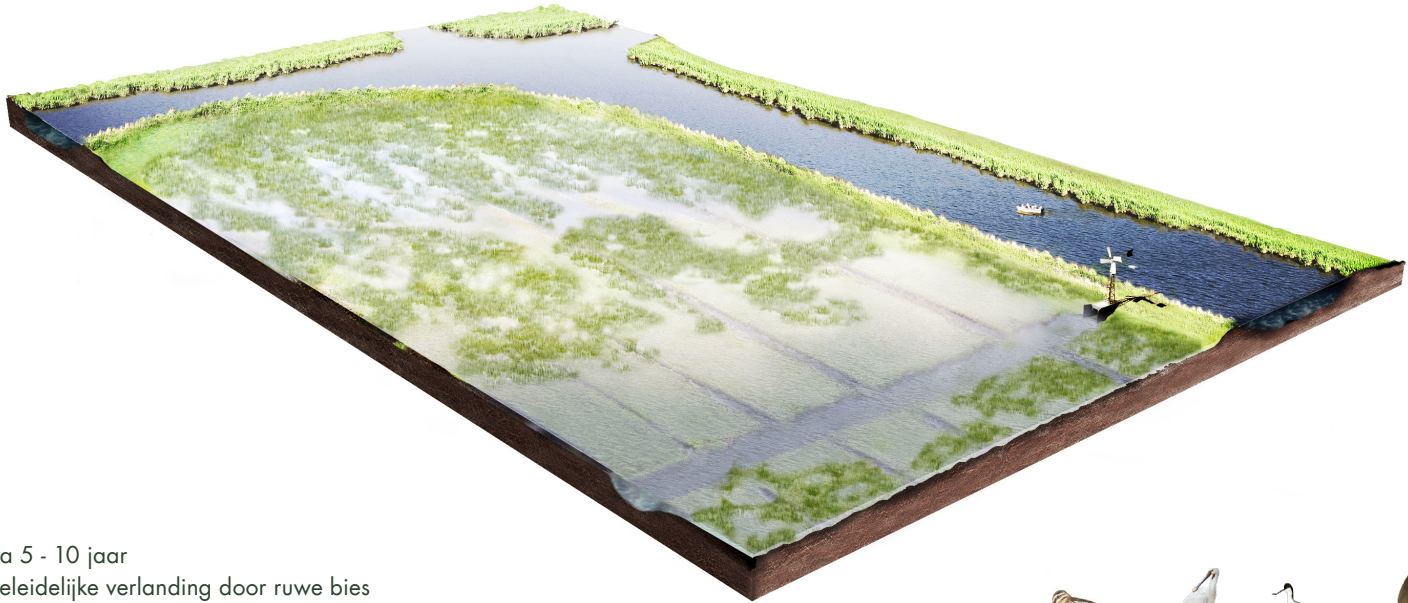
De visualisaties tonen de verlandingsreeks van brak open water via verschillende successiestadia naar hoogveen. Dit is een proces dat vele tientallen jaren in beslag kan nemen. Per stadium geven we een indicatie van de ontwikkeltijd gebaseerd op onderzoek (Fossiele plantengemeenschappen als referentiekader voor moderne moerasontwikkeling, van 't Veer et al., 2000).

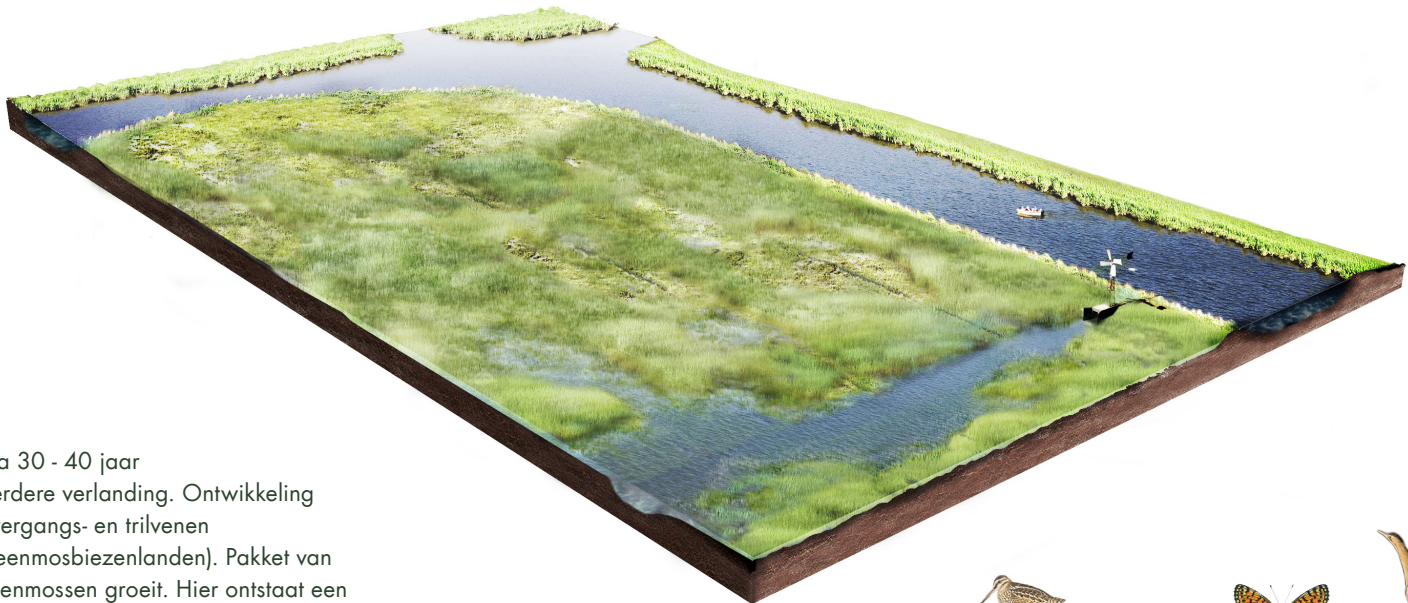
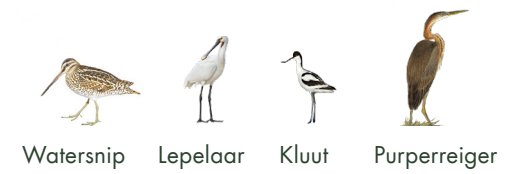
Huidige situatie onderbemaling

✓ Na 0 tot 5 jaar
Opzetten waterpeil in de onderbemaling door inlaten brak water uit hoofwaterlichaam. Er ontstaat een plasdras situatie als foerageergebied voor moeras-/ watervogels en weidevogels

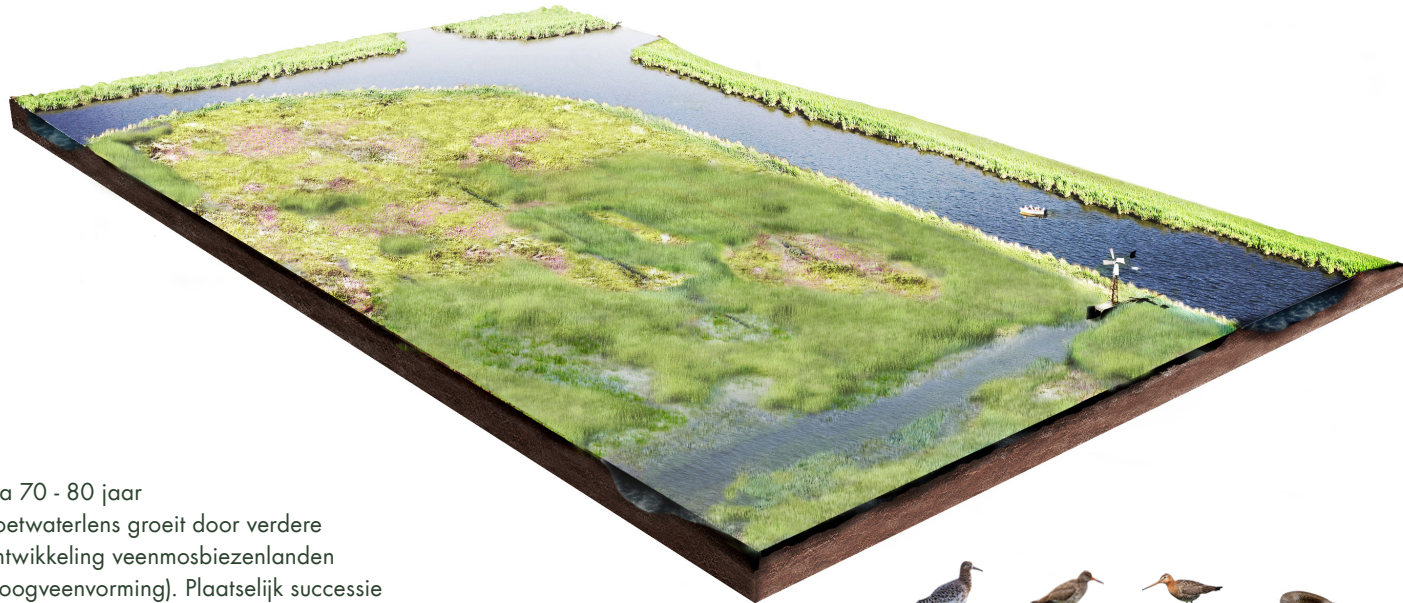

- ✓ Na 5 - 10 jaar
Geleidelijke verlanding door ruwe bies vanuit de randen en de hogere delen in de onderbemaling. Het is een goed leefgebied voor water-/ moerasvogels

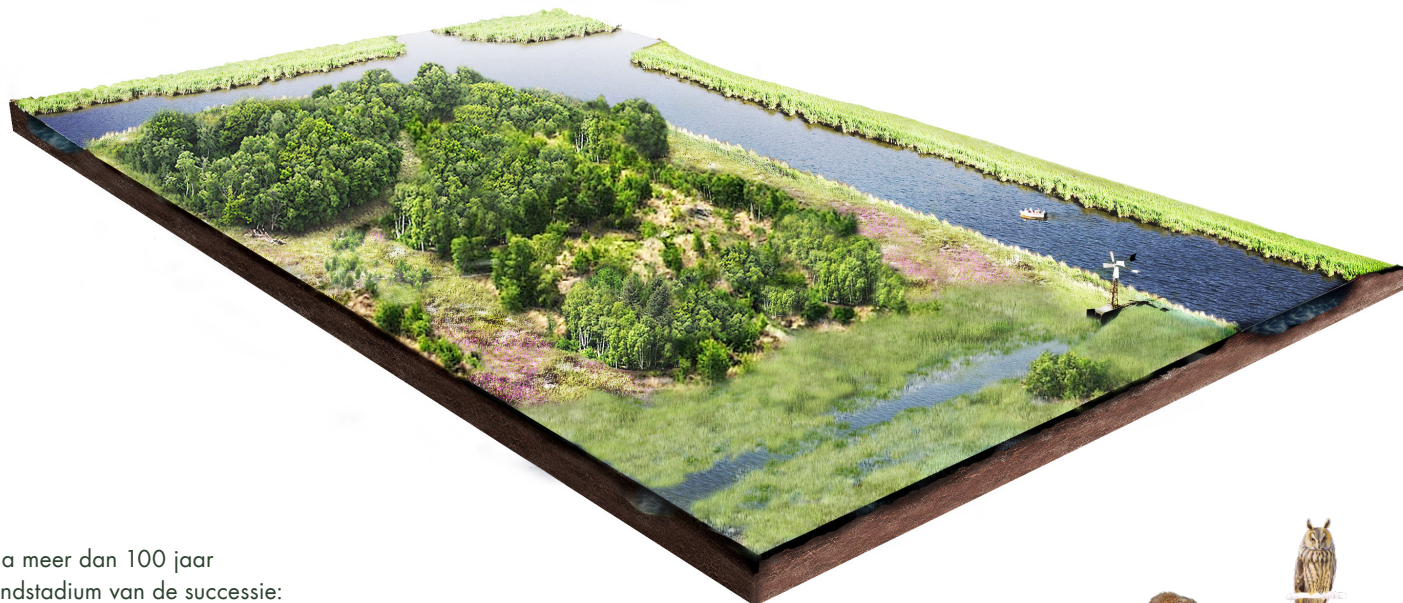

- ✓ Na 30 - 40 jaar
Verdere verlanding. Ontwikkeling overgangs- en trilvenen (veenmosbiezenlanden). Pakket van veenmossen groeit. Hier ontstaat een zoetwaterlens. Er leven moerasdieren, maar ook de ernstig bedreigde grote vuurvliender

- ✓ Na 70 - 80 jaar
 Zoetwaterlens groeit door verdere
 ontwikkeling veenmosbiezenlanden
 (hoogveenvorming). Plaatselijk successie
 naar vochtige heide. Het gebied lijkt op
 het natuurlijke biotoop van de weidevogel

- ✗ Na meer dan 100 jaar
 Eindstadium van de successie:
 hoogveenbos met plaatselijk vochtige
 heiden. Doorontwikkeling naar bos is een
 keuze die we niet maken in dit gebied

BIJLAGE 2: WEIDVOGELTELLINGEN POLDER WESTZAAN

In deze samenvatting geven we de resultaten weer van het onderzoek naar de weidevogel-aantallen van Polder Westzaan. We kijken naar de volgende drie deelgebieden:

- Guisveld
- Westzijderveld
- De Reef

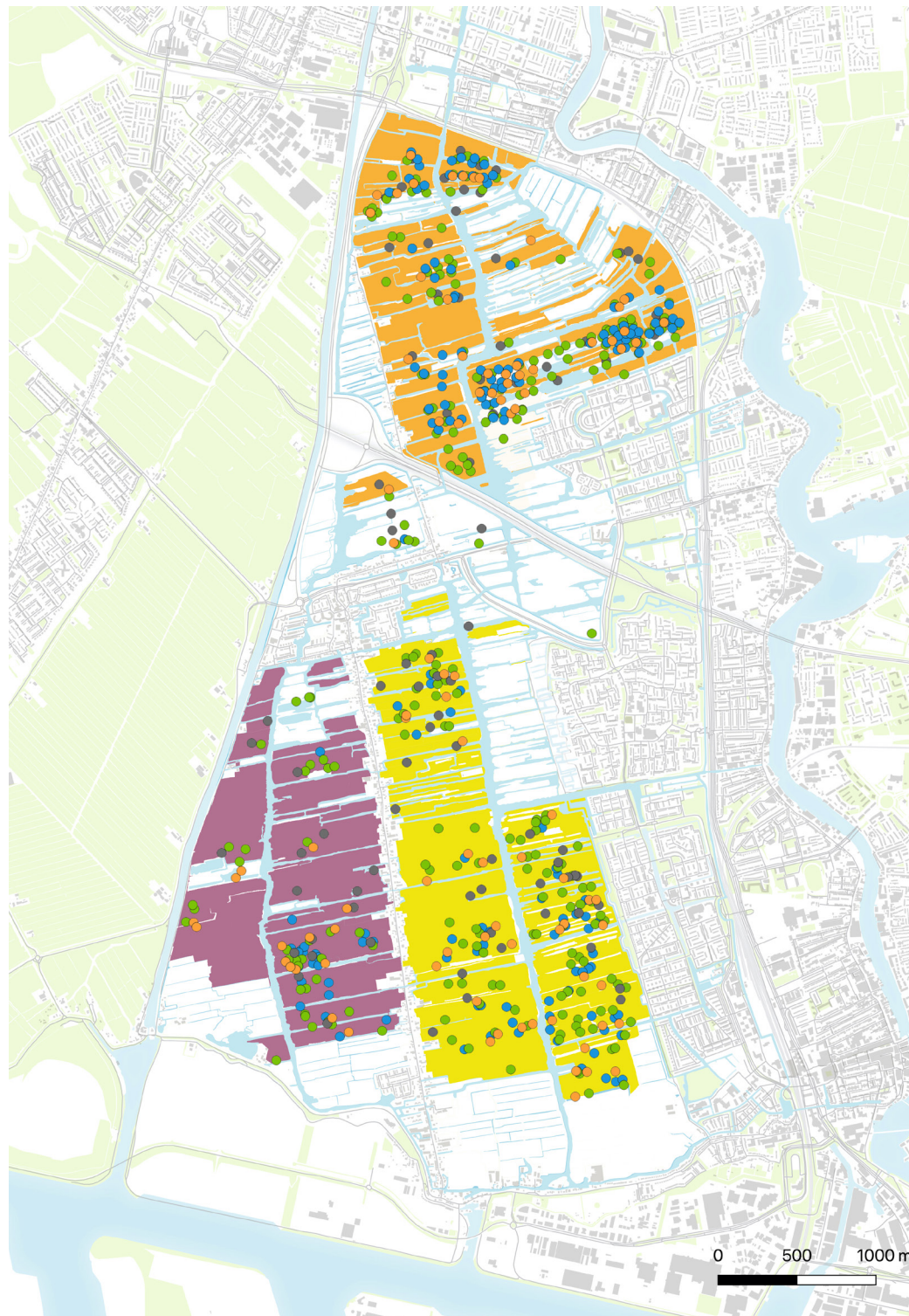
Als data maken we gebruik van weidevogeltellingen gedaan voor de Provinciale Natuurinventarisatie. Iedere stip betekend een territorium van een broedpaar.

Hiernaast staat een overzicht van de weidevogeltellingen 2019. Per deelgebied behandelen we de weidevogelaantallen. In dit deel is er vooral gekeken naar de Grutto, de Kievit, de Scholekster en de Tureluur. Deze vogels zien we als de meest karakteristieke weidevogels.

Aan het einde van dit onderzoek vergelijken we de weidevogeldichtheid van Westzaan met dat van andere gebieden.

Weidevogeltellingen 2019

- Telgebied Guisveld
- Telgebied Westzijderveld
- Telgebied de Reef
- Grutto
- Kievit
- Scholekster
- Tureluur

Guisveld

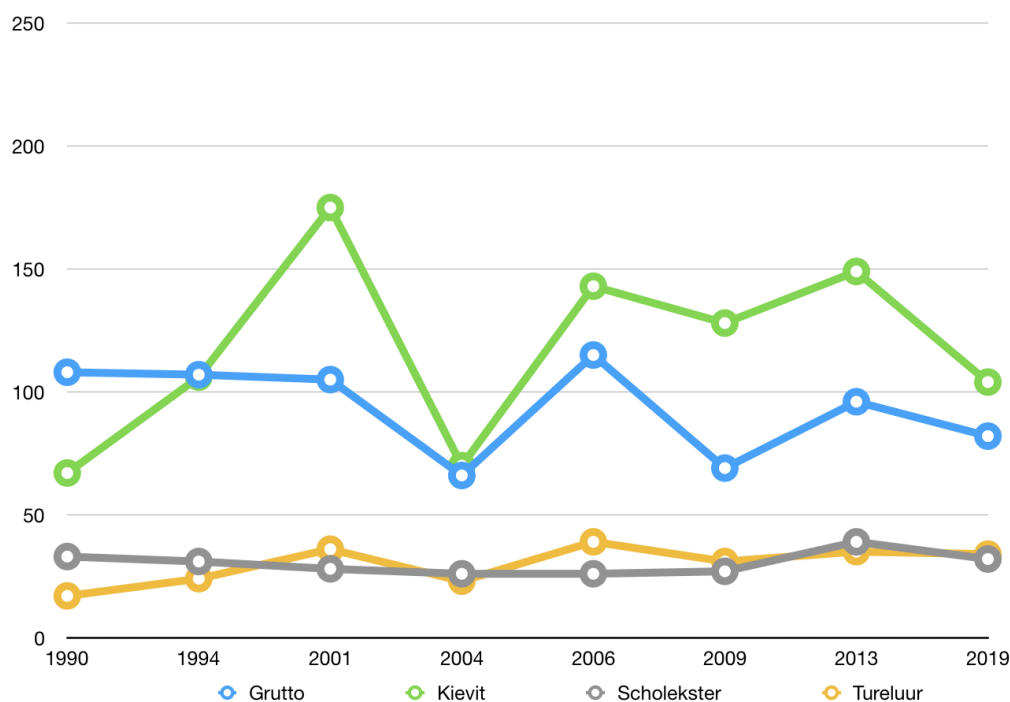
Zoals te zien is de tabel hiernaast schommelt het aantal weidevogels in Guisveld tussen de 190 en 363. Opvallend is dat deze aantallen altijd schommelen en de toe- en afname erg kan verschillen per vogel (zie grafiek 1). Zo blijven de aantallen van de Scholekster en de Tureluur redelijk gelijk, terwijl de aantallen van de Grutto en de Kievit sterke pieken en dalen kennen.

De Kievit komt het meeste voor in het gebied (zie grafiek 1). Dit is de enige soort die in al die jaren boven de 150 uitkomt. De Kievit geeft de voorkeur aan open landschappen die meestal bestaan uit akkers en grasland. Wel is er een duidelijke schommelingen te zien in het aantal Kieviten.

De Tureluur is de minst voorkomende soort in het gebied (zie grafiek 1). Net als de Kievit bevindt deze zich graag op graslanden met een hoog vochtgehalte. Toch komt deze een stuk minder voor dan de Kievit. Ook al is het aantal van de Tureluur een stuk lager, het blijft wel redelijk gelijk en stijgt de laatste jaren zelfs.

	1990	1994	2001	2004	2006	2009	2013	2019
Grutto	119	116	110	66	120	70	98	84
Kievit	85	122	187	73	147	134	155	111
Scholekster	37	34	29	28	32	28	43	36
Tureluur	18	25	37	23	40	32	35	36

Aantal broedparen in het Guisveld (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Broedparen weidevogels in het Guisveld (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Westzijderveld

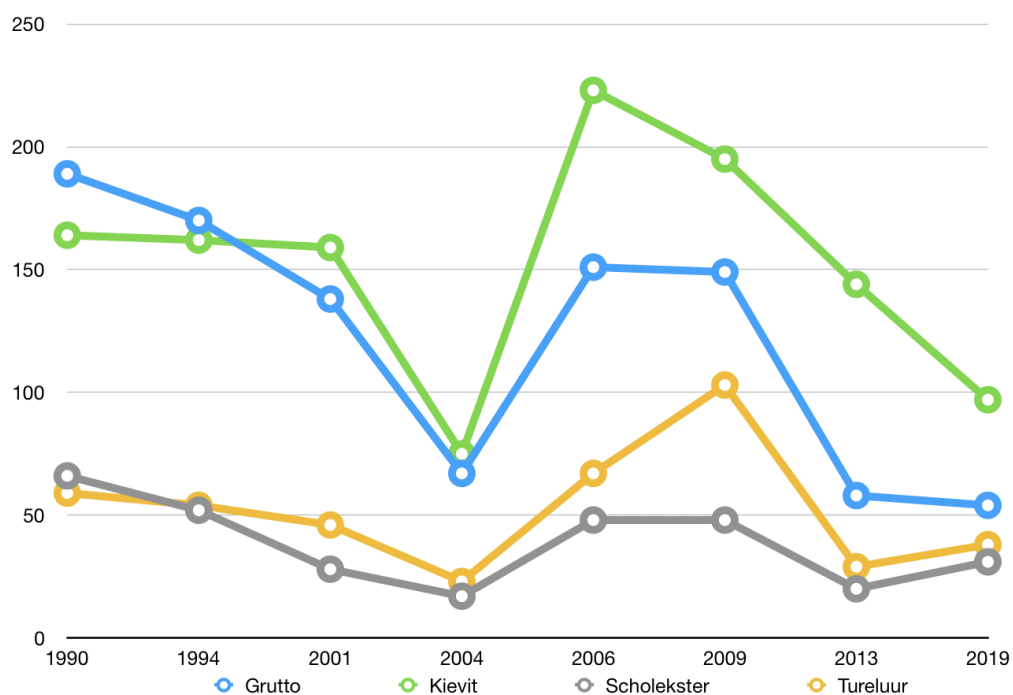
Zoals te zien is in de tabel hiernaast verschilt het aantal weidevogels per periode zeer. Soms wordt het aantal zelfs meer dan gehalveerd. De Grutto en de Kievit schommelen het meeste, maar zijn in aantallen ook het hoogst. De Scholekster en Tureluur zijn een stuk stabiel en laten in de laatste jaren zelfs een langzame stijging zien.

De Kievit is de weidevogel die het meeste voorkomt in het Westzijderveld. In 2006 is hij qua aantal zelfs bijna vier keer zoveel aanwezig als de Scholekster. Zoals al eerder genoemd, geeft de Kievit voorkeur aan open en natte graslanden en akkers. Deze graslanden zijn volop te vinden in het Westzijderveld. Al is het over het algemeen wel wat droger dan het Guisveld, het gebied waar de Kievit ook in grote aantallen voorkomt. Vanaf 2001 is er een duidelijke schommeling te zien in het aantal Kieviten en sinds 2006 heeft het aantal een sterke daling ingezet.

In het Westzijderveld is niet de Tureluur, maar de Scholekster de minst voorkomende soort. De Scholekster bevindt zich graag op polders met gras- en of bouwland. Grasland is in het Westzijderveld veelal te vinden. Terwijl overbemaaing voor de Kievit ongunstig is, ervaart de Scholekster hier minder overlast van. Deze kan zowel in lang als kort gras zijn nest bouwen, zolang er niet te veel vee rondloopt en het nest wordt beschermd met een nestbeschermer. Waarschijnlijk blijft het aantal van de Scholekster daarom vrij gelijk, omdat ze makkelijker kunnen omgaan met veranderingen in hun leefgebied. (Vogelbescherming, 2020), (CBS, 2015), (Natuuratlas Zaanstad, 2010).

	1990	1994	2001	2004	2006	2009	2013	2019
Grutto	218	195	154	70	151	149	58	54
Kievit	205	196	180	88	237	206	144	97
Scholekster	84	67	38	22	54	54	22	33
Tureluur	66	60	50	26	72	109	30	38

Aantal broedparen in het Westzijderveld (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Aantal broedparen in het Westzijderveld (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Reef

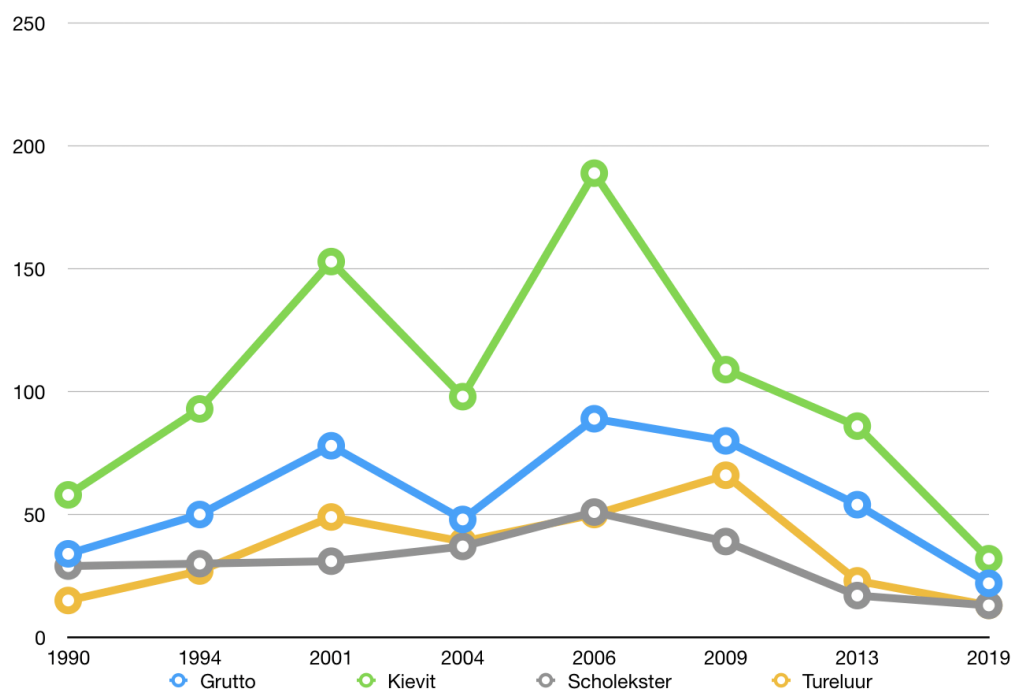
In de tabel hiernaast is te zien dat het verschil in weidevogels per periode in de Reef ook aanwezig is, maar de schommeling minder sterk is dan bijvoorbeeld in het Westzijderveld. De Kievit schommelt ook hier het meeste, terwijl de Grutto, Scholekster en Tureluur vrijwel nooit met meer dan 50 territoria dalen of stijgen (zie grafiek 3).

De Kievit is ook hier de meest voorkomende weidevogel. De akkers en open graslanden, waar de vogel voorkeur aan geeft, zijn in dit gebied volop aanwezig.

Vanaf 2001 is er een duidelijke daling te zien in het aantal Kieviten en sinds 2006 wordt deze daling niet meer gecompenseerd met een stijging. Net zoals in het Westzijderveld is de Scholekster de minst voorkomende soort. De soort blijft in zijn aantallen vrij stabiel tot 2006, daarna daalt het aantal langzaam tot de helft van de hoeveelheid. Ook al kan de Scholekster beter tegen verandering in zijn leefgebied, toch is deze daling vrij significant.

	1990	1994	2001	2004	2006	2009	2013	2019
Grutto	36	52	80	48	99	85	56	22
Kievit	67	102	162	100	211	125	92	37
Scholekster	35	34	32	39	52	42	20	16
Tureluur	17	30	54	39	60	78	24	15

Aantal broedparen in de Reef (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Aantal broedparen in de Reef (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Hele Polder Westzaan

Om te bepalen welk gebied het beste fungeert als leefgebied voor de weidevogels, is er een vergelijking gemaakt tussen het aantal territoria per 100 hectare. Zo spelen de verschillende oppervlaktes van de gebieden geen rol in de uitkomst. Om de weidevogeldichtheid per 100 hectare te berekenen gaan we uit van de weidevogelsoorten aangeduid op de kaart hiernaast. Ook nemen we het grasland binnen het telgebied als uitgangspunt voor het oppervlak.

Guisveld: 240 territoria per 100 hectare

Westzijderveld: 172 territoria per 100 hectare

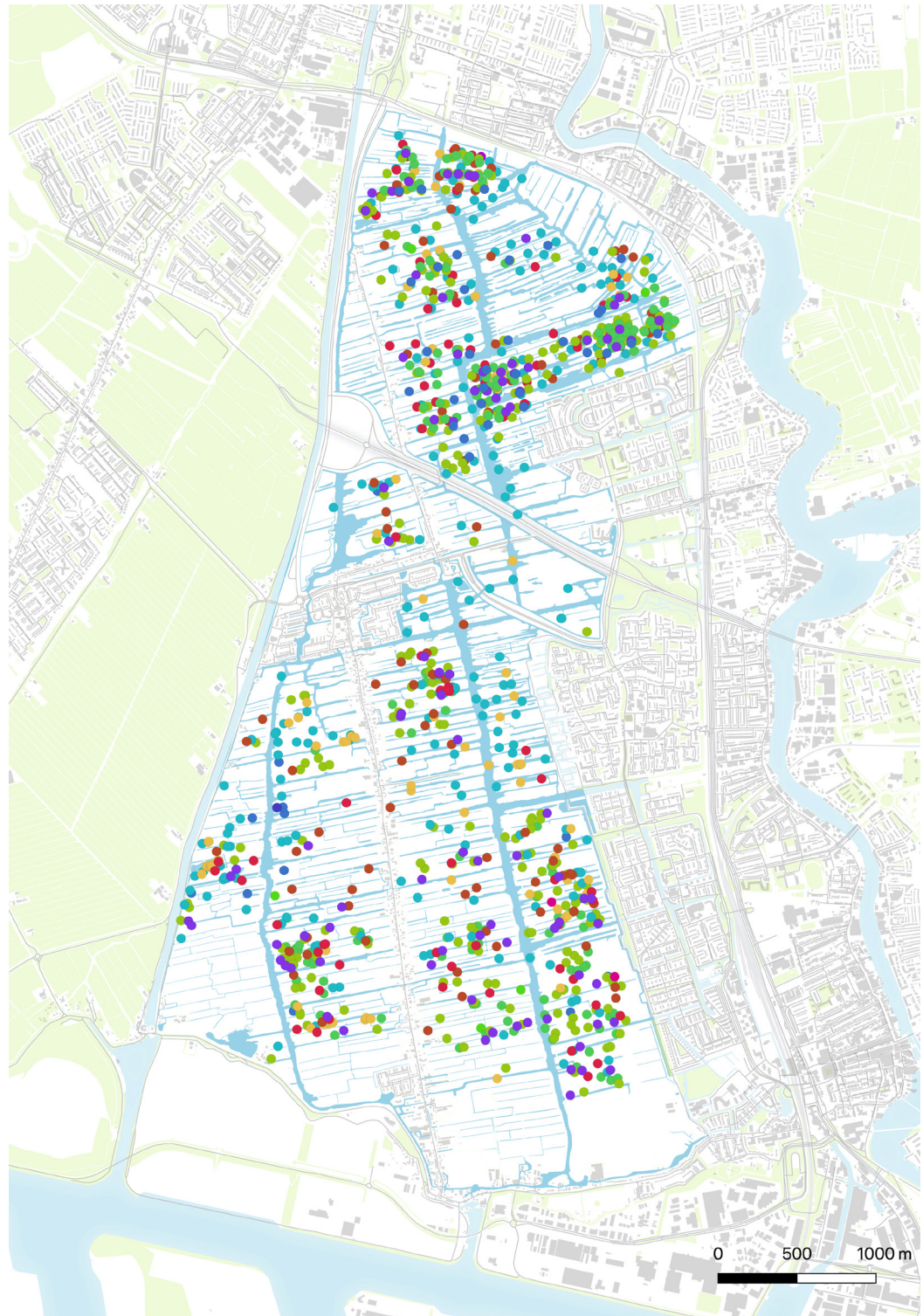
Reef: 122 territoria per 100 hectare

Het Guisveld is het deelgebied met de hoogste weidevogeldichtheid. Na 2006 zien we een duidelijke achteruitgang weidevogelbroedparen voor de deelgebieden Westzijderveld en Reef. In het Guisveld bleef de weidevogeldichtheid stabiel (zie de grafiek).

Met deze dichtheid typeert provincie Noord-Holland de weidevogeldichtheid in Polder Westzaan als hoog (>60 broedparen per 100 hectare).

Weidevogeltellingen 2019

- Gele kwikstaart
- Graspieper
- Grutto
- Kievit
- Krakeend
- Kuifeend
- Scholekster
- Slobeend
- Tureluur
- Veldleeuwerik
- Wintertaling
- Zomertaling

Op advies van de provincie Noord-Holland zijn wij bij de berekening territoria per 100 hectare uitgegaan van alleen het grasland in het gebied. Onze uitkomsten verschillen hierdoor sterk ten opzichte van andere kaarten over de polder. Ter illustratie: voor het Guisveld wijzen eerdere kaarten een dichtheid van meer dan 60 territoria per 100 hectare. Onze studie toont 240 territoria per 100 hectare.

Vergelijking met andere gebieden

Ondanks dat de weidevogeltellingen een hoge weidevogeldichtheid weergeven voor de polder is er ruimte voor verbetering. Er bestaan voorbeeldgebieden in Noord-Holland met veel hogere weidevogeldichtheden. Twee voorbeelden:

Boer Jan Vrolijk in Oosthuizen

Oppervlakte: 60 ha

Weidevogeldichtheid: omgerekend 250 paar per 100 ha

Bedrijf: Biologisch, met zorgboerderij

Jan Vrolijk is een voorbeeld hoe een boerenbedrijf toch hoge weidevogeldichtheden bereikt. In vergelijking met de Reef (122) en Westzijderveld (172) bereikt Jan Vrolijk hogere dichtheden op zijn bedrijf. Hij combineert extensieve veehouderij met een zorgboerderij.

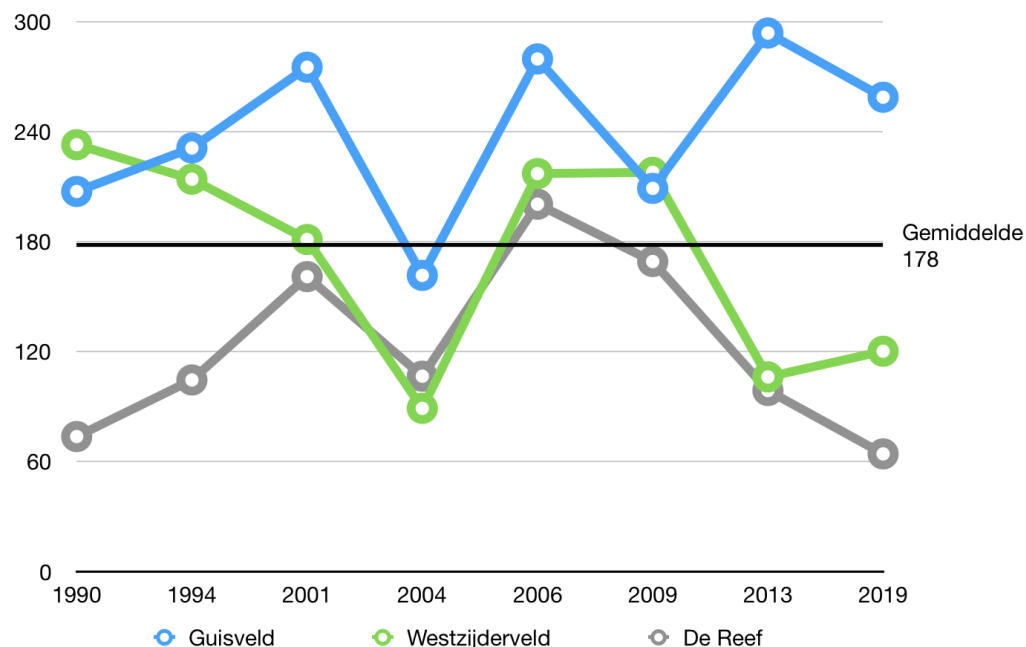
Stichting Waterlandse Weiden

Oppervlakte: 55 ha

Weidevogeldichtheid: 50 broedparen op 5 hectare (omgerekend 1000 paar / 100 ha)

Beheer: 100% afgestemd op weidevogels

Dit is een particulier natuurbeschermings initiatief speciaal gericht op weidevogelbeheer. Op 55 hectare eigen grond wordt optimaal weidevogelbeheer uitgevoerd. Met zeer hoge weidevogeldichtheden als resultaat.

Aantal broedparen in het Westzaan (data provinciale natuurinventarisatie provincie Noord-Holland)

Boer Jan Vrolijk boert met een hoge weidevogeldichtheid (Vogelbescherming, 2017)

